

Κάτaρτιση και υλοποίηση οικογενειακού προϋπολογισμού

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΓΙΑ ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ
ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΑΞΟΝΑΣ 4

ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Copyright: ΕΣΕΕ, Αθήνα 2014

ISBN: 978-618-5126-10-0

Διορθώσεις: Κατερίνα Γεωργοπούλου

Σχεδίαση εξωφύλλου: Λ. Πεδιώτη
Ηλεκτρονική σελιδοποίηση: Δημιουργική ομάδα ΣΥΝΘΕΣΗ
Παραγωγή, εκτύπωση, βιβλιοδεσία: ΣΥΝΘΕΣΗ
Ζωσδόχου Πηγής 55-57, 106 81 Αθήνα
Τηλ.: 210 38 39 711, 210 38 39 714
www.synthesi-print.gr, info@synthesi-print.gr

Σχήμα: 17 x 24

Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου
Μητροπόλεως 42, 105 63 Αθήνα
Τηλ.: 210.32.59.200 Fax: 210.32.59.209
www.esee.gr, e-mail: info@esee.gr, administrator@esee.gr

Απαγορεύεται κάθε ολική ή μερική αναπαραγωγή του έργου
με οποιονδήποτε τρόπο χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη.

Κεντρική διάθεση: ΕΣΕΕ, Μητροπόλεως 42

ΕΡΜΕΙΟΝ 2 - Προγράμματα δια βίου εκπαίδευσης για το ανθρώπινο δυναμικό των εμπορικών επιχειρήσεων

ΕΡΜΕΙΟΝ 2
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΓΙΑ ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΑΞΙΟΝΑΣ 4 – 50 ΩΡΩΝ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

**ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ**

Αθήνα 2014

Πρόλογος

Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό δημιουργήθηκε στο πλαίσιο των Πράξεων «ΕΡΜΕΙΟΝ 2 - Προγράμματα Δια Βίου Εκπαίδευσης για το ανθρώπινο δυναμικό των εμπορικών επιχειρήσεων (Α.Π.7 – Α.Π.8 – Α.Π.9)», οι οποίες είναι ενταγμένες στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» (κωδικό ΟΠΣ: 277690, 277700 και 277701 αντίστοιχα) και συγχρηματοδοτούνται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΚΤ). Το σύνολο του εκπαιδευτικού υλικού που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο των Πράξεων «ΕΡΜΕΙΟΝ 2 - Προγράμματα Δια Βίου Εκπαίδευσης για το ανθρώπινο δυναμικό των εμπορικών επιχειρήσεων (Α.Π.7 – Α.Π.8 – Α.Π.9)» καλύπτει μια μεγάλη σειρά θεμάτων που αφορούν κρίσιμες λειτουργίες μιας εμπορικής επιχείρησης (συνολικά 34 ενότητες/τίτλοι Προγραμμάτων Δια Βίου Εκπαίδευσης).

Σκοπός του «ΕΡΜΕΙΟΝ 2» είναι η υλοποίηση Προγραμμάτων Δια Βίου Εκπαίδευσης για τους εμπόρους επιχειρηματίες (εργοδότες και αυτοαπασχολούμενους), τους εργαζόμενους στις εμπορικές επιχειρήσεις και λοιπούς ενδιαφερόμενους (π.χ. υποψήφιοι νέοι επιχειρηματίες), που ενδιαφέρονται να αποκτήσουν επιπλέον γνώσεις και δεξιότητες σε θέματα της εργασίας τους, να βελτιώσουν την απόδοσή τους και να παρέχουν υπηρεσίες υψηλότερης ποιότητας στους καταναλωτές και πελάτες τους.

Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό εκπονήθηκε από την Ένωση «ΚΟΡΥΜΒΟΣ Α.Ε - ΕΚΠΑ/ΕΛΚΕ», με Επιστημονικό Υπεύθυνο τον Καθηγητή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Παναγιώτη Πετράκη και Υπεύθυνο Διδακτικού Σχεδιασμού τον Ομότιμο Καθηγητή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Διονύσιο Αναπολιτάνο, και εντάχθηκε στον Θεματικό Άξονα 4 του «ΕΡΜΕΙΟΝ 2», ο οποίος περιλαμβάνει Προγράμματα Δια Βίου Εκπαίδευσης διάρκειας 50 ωρών.

Το εγχειρίδιο της παρούσας Ενότητας «Κατάρτιση και υλοποίηση οικογενειακού προϋπολογισμού» συνδυάζεται με ηλεκτρονική εκπαιδευτική πλατφόρμα και ηλεκτρονικό εκπαιδευτικό υλικό. Το εγχειρίδιο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Υποέργου 3: «Εκπόνηση και Προσαρμογή Εκπαιδευτικού Υλικού και Ηλεκτρονικών Εργαλείων Εκπαίδευσης», με επιστημονικό υπεύθυνο τον κ. Κωνσταντίνο Μπουρλετίδη. Την επιμέλεια των κειμένων είχε η κα Κατερίνα Γεωργοπούλου.

Περιεχόμενα

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ..... 13

Υποενότητα 1: Οικογένεια και οικονομία..... 13

1.1.1 Η οικογένεια ως οικονομική μονάδα..... 13

1.1.2 Διαχωρισμός Αγαθών – Κατηγοριοποίηση 16

Υποενότητα 2: Οικονομικοί πόροι 18

1.2.1 Η έννοια των οικονομικών πόρων..... 18

1.2.2 Η έννοια του χρόνου..... 21

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Ο ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ..... 23

Υποενότητα 1: Η έννοια του οικογενειακού προϋπολογισμού..... 23

2.1.1 Οικογενειακός προϋπολογισμός και εισοδηματικές πηγές 23

Υποενότητα 2: Κατηγορίες εσόδων και εξόδων που συμπεριλαμβάνονται

στον οικογενειακό προϋπολογισμό 25

2.2.1 Οι κύριες πηγές εισοδήματος των οικογενειών 25

2.2.2 Δαπάνες –Έξοδα και το πώς κατανέμουν το εισόδημά τους

τα νοικοκυριά 26

Υποενότητα 3: Εκτέλεση και παρακολούθηση του οικογενειακού προϋπολογισμού 27

2.3.1 Εκτέλεση και παρακολούθηση του οικογενειακού προϋπολογισμού..... 27

2.3.2 Λήψη οικονομικών αποφάσεων από τα άτομα της οικογένειας..... 29

2.3.3 Πώς τα άτομα αποφασίζουν..... 29

2.3.3.1 Η λήψη αποφάσεων απαιτεί την ανταλλαγή ενός σκοπού

με έναν άλλο 29

Υποενότητα 4: Δημιουργία εναλλακτικών σεναρίων 31

2.4.1 Δημιουργία Εναλλακτικών Σεναρίων 31

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Ο ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ 35

Υποενότητα 1: Η λογιστική ισότητα 35

3.1.1 Η βασική λογιστική ισότητα 35

3.1.1.1 Οι πηγές προέλευσης των μέσων δράσης.....	36
3.1.1.2 Ενεργητικό, Παθητικό, Καθαρή θέση.....	36
3.1.2 Ενεργητικό.....	36
3.1.3 Παθητικό.....	37
3.1.4 Καθαρή θέση.....	37
Υποενότητα 2: Ισολογισμός οικονομικής μονάδας.....	38
3.2.1 Η Χρηματοοικονομική Κατάσταση του Ισολογισμού.....	38
3.2.2 Ταξινόμηση των Στοιχείων του Ισολογισμού.....	40
3.2.3 Τα χαρακτηριστικά του Ισολογισμού.....	41
Υποενότητα 3: Οικογενειακός ισολογισμός.....	42
3.3.1 Η έννοια του ισολογισμού στον Οικογενειακό προγραμματισμό.....	42

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 4

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΣΤΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ.....

45

Υποενότητα 1: Η ανάγκη οικονομικού προγραμματισμού.....	45
4.1.1 Η Ανάγκη Οικονομικού Προγραμματισμού.....	45
4.1.2 Η υλοποίηση του οικονομικού προγραμματισμού.....	46
4.1.3 Ανάλυση Εσόδων Εξόδων και Κατάσταση Εσόδων - Εξόδων.....	49
Υποενότητα 2: Οικογενειακό cash flow.....	55
4.2.1 Κατάσταση Ταμειακής Ροής (Cash flow).....	55
Υποενότητα 3: Δείκτες ρευστότητας δανειακών υποχρεώσεων, απόδοσης και μεταβολής εισοδημάτων και κερδών.....	57
4.3.1 Η έννοια του αριθμοδείκτη.....	58

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 5

Ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ.....

61

Υποενότητα 1: Οριακή/Μέση Ροπή για Κατανάλωση/Αποταμίευση – Διάρθρωση Χαρτοφυλακίου και ζήτηση περιουσιακών στοιχείων.....	61
5.1.1 Οριακή/Μέση Ροπή για Κατανάλωση/Αποταμίευση.....	62
5.1.2 Προσδοκώμενη Απόδοση.....	62
5.1.3 Κίνδυνος.....	63
5.1.4 Ρευστότητα.....	63
5.1.5 Ζήτηση περιουσιακών στοιχείων.....	63
Υποενότητα 2: Η έννοια των επενδύσεων.....	64
5.2.1 Επενδύσεις.....	64
5.2.2 Κατηγορίες επενδύσεων.....	64
5.2.3 Αποφάσεις σχετικά με την Επένδυση.....	65
5.2.4 Στοιχεία απαραίτητα για την αξιολόγηση των Επενδύσεων.....	66
Υποενότητα 3: Μέθοδοι αξιολόγησης επενδύσεων.....	66
5.3.1 Μέθοδος Επανεπίσραξης της Αρχικής Επένδυσης (Payback Period).....	66

5.3.2 Μέθοδος του Μέσου Ποσοστού Απόδοσης (Average Rate of Return)	68
5.3.3 Μέθοδος της Καθαρής Παρούσας Αξίας (Net Present Value)	69
5.3.4 Μέθοδος του Εσωτερικού Ποσοστού Αποδόσεως (Internal Rate of Return)	70
5.3.5 Μέθοδος του Δείκτη Αποδοτικότητας (Profitability Index)	71
Υποενότητα 4: Μορφές επενδύσεων	72
5.4.1 Χρηματιστήριο	72
5.4.2 Διαφορές μετοχής και ομολογίας	73
5.4.3 Αμοιβαία κεφάλαια	73
5.4.4 Πώς αξιολογούμε μια μετοχή	74

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα μάθετε να:

1. Κατανοείτε τη σημασία της οικογένειας.
2. Συνειδητοποιείτε τον οικονομικό ρόλο της οικογένειας μέσα σε μια οικονομία.
3. Διερευνάτε την αγοραστική συμπεριφορά της οικογένειας.
4. Αναγνωρίζετε τα είδη των οικονομικών πόρων και τη σημασία τους για την ανάπτυξη της οικονομίας.
5. Αποδέχεστε το πρόβλημα των περιορισμένων οικονομικών πόρων.

Υποενότητα 1: Οικογένεια και οικονομία

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης υποενότητας θα εξεταστούν τα εξής θέματα:

- Η σχέση της οικογένειας με την οικονομία.
- Το μοντέλο της σύγχρονης οικογένειας.

1.1.1 Η οικογένεια ως οικονομική μονάδα

Οικογένεια είναι το σύνολο των ανθρώπων που ζουν κάτω από την ίδια στέγη και συνδέονται μεταξύ τους με γάμο και συγγένεια. Η οικογένεια είναι η πρώτη κοινωνική ομάδα που με τη διαδοχική διεύρυνσή της δημιούργησε την κοινωνία. Ο σχηματισμός της οικογένειας οφείλεται στην προσπάθεια του ανθρώπου να καλύψει τις βιολογικές και συναισθηματικές ανάγκες του.

Η οικογένεια αποτελεί το πρώτο σχολείο της ζωής. Μέσα σ' αυτήν ο άνθρωπος:

- ικανοποιεί τις βιολογικές και ψυχολογικές ανάγκες του
- αποκτά κοινωνικές αρετές (ειλικρίνεια, φιλοπατρία κ.ά.)

- διδάσκεται ηθικές αξίες
- διαμορφώνει και καλλιεργεί το χαρακτήρα του
- αποκτά γνώσεις και λύνει τις απορίες του.

Σκοπός της οικογένειας είναι η δημιουργία ενός υγιούς και ηθικού περιβάλλοντος, όπου θα ζήσουν ευτυχισμένα όλα τα μέλη της. Τα παιδιά θα αναπτυχθούν σωματικά και πνευματικά, θα καλλιεργηθούν ψυχικά, θα διαμορφώσουν προσωπικότητα και θα γίνουν ικανά να ενταχθούν στην ευρύτερη κοινωνία. Επομένως, η σωστή λειτουργία μιας κοινωνίας εξαρτάται από τη διατήρηση μιας σταθερής, ασφαλούς και ήρεμης οικογενειακής ζωής.

Το κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο στο οποίο παραπέμπει ο ανωτέρω ορισμός αναφέρεται στο μοντέλο των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών. Στο μοντέλο αυτό ενυπάρχουν στοιχεία που επηρεάζουν ουσιαστικά τον τρόπο σχεδιασμού, κατάρτισης και εφαρμογής του Οικογενειακού Προϋπολογισμού.

Πιο συγκεκριμένα, το μοντέλο οικογένειας με βάση το δυτικό πρότυπο κοινωνίας βασίζεται σε μια σειρά υποθέσεων και παραδοχών που επηρεάζουν τις αποφάσεις σχετικά με τα μεγέθη του οικογενειακού προϋπολογισμού. Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής στοιχεία:

1. Το εισόδημα προέρχεται από την εργασία και των δύο γονέων ή/και από τις προσωπικές – οικογενειακές επενδύσεις τους.
2. Σε επίπεδο χρήσης ανθρώπινων πόρων υπάρχει βοήθεια και αξιοποίηση του ευρύτερου περιβάλλοντος (παππούδες, γιαγιάδες, θείοι, θείες κ.ά) καθώς και μεταβιβαστικές πληρωμές από αυτούς που ενισχύουν τον οικογενειακό προϋπολογισμό.
3. Τα παιδιά δεν συμμετέχουν στην παραγωγή του οικογενειακού εισοδήματος όπως συμβαίνει στις φτωχές αγροτικές κοινωνίες ή σε οικονομίες έντασης εργασίας. Τα παιδιά αποτελούν προτεραιότητα στις επιλογές δαπανών διότι στόχος είναι η προσωπική τους ανάπτυξη και η κοινωνική ένταξη.
4. Υπάρχει υψηλό βιοτικό επίπεδο, το οποίο η οικογένεια μέσα από τις επαγγελματικές τις δραστηριότητες και τις οικονομικές τις επιλογές προσπαθεί να διατηρήσει ή/και να βελτιώσει.
5. Το προσδόκιμο ζωής είναι αρκετά υψηλό με αποτέλεσμα να απαιτούνται πόροι για ασφαλιστικά συμβόλαια, ιατρικές δαπάνες και φροντίδα μελών μεγαλύτερης ηλικίας.
6. Η σημερινή ελληνική οικογένεια είναι κυρίως πυρηνικής μορφής (γονείς-παιδιά), ενώ τα ηλικιωμένα άτομα (παππούς, γιαγιά) απομακρύνονται όλο και περισσότερο από το ίδιο σπίτι.
7. Αρχηγός της οικογένειας παύει να είναι ο πατέρας. Η γυναίκα θεωρείται ισότιμη με τον άνδρα και πολύτιμη σύντροφος που συμβάλλει στην ευημερία της οικογένειας. Η μητέρα δουλεύει όλο και πιο συχνά έξω από το σπίτι.
8. Ο χρόνος παραμονής των μελών της σημερινής οικογένειας στο σπίτι έχει μειωθεί. Η μείωση αυτή οφείλεται στην επαγγελματική απασχόληση και των δύο γονιών, στους γρήγορους ρυθμούς της ζωής, στις πολλές εξωσχολικές

δραστηριότητες των παιδιών, στη γρήγορη απομάκρυνση των παιδιών από το πατρικό τους σπίτι για σπουδές εκτός του τόπου κατοικίας τους ή για αναζήτηση εργασίας.

9. Με την απασχόληση της μητέρας έξω από το σπίτι:

- Αυξήθηκε το οικογενειακό εισόδημα.
- Ο πατέρας αρχίζει να συμμετέχει όλο και περισσότερο στις δουλειές του σπιτιού και στην ανατροφή των παιδιών.
- Μειώθηκε ο αριθμός των παιδιών (υπογεννητικότητα), ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας, το οποίο οφείλει να αντιμετωπίσει η πολιτεία.
- Μειώθηκε ο χρόνος που αφιερώνει η μητέρα στην ανατροφή των παιδιών.

Οργανωμένες υπηρεσίες (παιδικό σταθμοί, ολοήμερο σχολείο κ.ά.) ή πρόσωπα έξω από την οικογένεια (γιαγιάδες, συγγενικά ή μη πρόσωπα) βοηθούν στη φύλαξη των παιδιών.

Συνεπώς, οι ανωτέρω υποθέσεις προσδιορίζουν στο εσωτερικό της οικογένειας, το πώς οργανώνεται η διαχείριση των πόρων που τα μέλη της οικογένειας εισφέρουν, δηλαδή αυτό που στην καθομιλούμενη αποκαλείται ως «νοικοκυριό». Το «νοικοκυριό» αγοράζει αγαθά για να ικανοποιήσει τις ανάγκες της οικογένειας και επομένως καταναλώνει, αλλά και παράγει, αφού μπορεί να παράγει αγαθά και υπηρεσίες ακόμη και στο σπίτι (οικιακή παραγωγή), τα οποία μπορεί να μην παράγουν αλλά να εξοικονομούν εισόδημα.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Η μητέρα αναλαμβάνει μια σειρά δραστηριοτήτων (φροντίδα παιδιών, μαγειρική), που δεν αποτιμώνται σε οικονομικές μονάδες, δεν αποφέρουν εισόδημα, είναι όμως εξαιρετικά σημαντικές για την οικογένεια.

Η οικογένεια είναι σημαντικός παράγοντας ανάπτυξης μιας οικονομίας γιατί:

- συμβάλλει στη διατήρηση ή και αύξηση του πληθυσμού της κοινωνίας.
- μέσα σ' αυτήν ο άνθρωπος αναπτύσσεται σωματικά και ψυχικά, συνειδητοποιεί τον κόσμο μέσα από το οικογενειακό περιβάλλον, αναπτύσσει πρωτοβουλίες και διαμορφώνει την κοινωνική και οικονομική συμπεριφορά του.
- δέχεται και αφομοιώνει τις μεταβολές που συμβαίνουν και επηρεάζουν την οικονομική ανάπτυξη.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Παλαιότερα η οικονομική ανάπτυξη στηριζόταν κατά κύριο λόγο στην καλλιέργεια της γης και την κτηνοτροφία. Με το πέρασμα, όμως, των χρόνων συνέβησαν αλλαγές, όπως για παράδειγμα το φαινόμενο της αστικοποίησης, και οι άνθρωποι στράφηκαν στο εμπόριο και τη βιοτεχνία και αργότερα στη βιομηχανία.

Η οικογένεια ως οικονομική μονάδα έχει τη δυνατότητα να συνδυάζει την κατανάλωση και την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών. Σκοπός της οικογένειας (και κάθε ατόμου) είναι η κατανάλωση των αγαθών και υπηρεσιών προκειμένου να ικανοποιηθούν όλο και περισσότερες ατομικές και οικογενειακές ανάγκες.

Μια οικογένεια πριν αγοράσει ένα αγαθό:

- διαπιστώνει την ανάγκη που πρέπει να ικανοποιήσει.
- αναζητά τις κατάλληλες πληροφορίες για τα διάφορα προϊόντα. Σε αυτό το στάδιο επηρεάζεται κυρίως από τα διαφημιστικά μηνύματα ή από το φιλικό περιβάλλον, για τους διάφορους τύπους των προϊόντων που υπάρχουν στην αγορά.
- ερευνά τις διάφορες αγορές από τις οποίες μπορεί να προμηθευτεί το προϊόν.
- συγκρίνει τις τιμές και γενικότερα τις διάφορες προσφορές.
- αξιολογεί όλες τις προτάσεις που έχει.
- παίρνει την τελική απόφαση...

...και τελικά, λειτουργεί η πρέπει να μάθει να λειτουργεί ως μια «επιχείρηση», με όλα τα χαρακτηριστικά των άλλων επιχειρήσεων και με επιδίωξη, όπως και οι άλλες, την «δημιουργία πλεονάσματος»!

Με αυτόν τον τρόπο εάν, για παράδειγμα, μια οικογένεια (ή ένας καταναλωτής) επιθυμεί να αγοράσει ένα αυτοκίνητο για να ικανοποιήσει τις ανάγκες μετακίνησης, πρέπει αρχικά να συλλέξει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για τους διάφορους τύπους και μάρκες αυτοκινήτων που υπάρχουν στην αγορά, καθώς και για τις υπηρεσίες ελέγχου και επισκευής που προσφέρουν οι διάφορες αυτοκινητοβιομηχανίες. Στη συνέχεια, θα πρέπει να συγκρίνει τις τιμές των διάφορων αυτοκινητοβιομηχανιών και, αφού τις αξιολογήσει, να αποφασίσει ποιο αυτοκίνητο θα αγοράσει τελικά. Βέβαια, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι αρκετές πληροφορίες που συλλέγει η οικογένεια (αλλά και ο καταναλωτής) γίνονται γνωστές από τις διαφημίσεις στην τηλεόραση, τα περιοδικά, το ραδιόφωνο κ.λπ. Η **διαφήμιση** παίζει σημαντικό ρόλο και επηρεάζει την απόφαση του καταναλωτή για τις αγορές προϊόντων και υπηρεσιών.

1.1.2 Διαχωρισμός Αγαθών – Κατηγοριοποίηση

Καταρχάς θα πρέπει να διαχωριστεί η έννοια της ανάγκης από την έννοια της επιθυμίας. Ένα αγαθό μπορεί να είναι επιθυμητό από τα μέλη της οικογένειας αλλά όχι αναγκαίο, ενώ να είναι αναγκαίο αλλά όχι επιθυμητό.

Ένας πρώτος διαχωρισμός των αγαθών είναι σε παραγωγικά και καταναλωτικά.

Παραγωγικά ονομάζουμε τα αγαθά που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή άλλων αγαθών, όπως τα κτίρια, τα μηχανήματα κ.ά. **Καταναλωτικά** αγαθά ή αγαθά για κατανάλωση είναι αυτά που τα χρησιμοποιούμε για την άμεση ικανοποίηση των αναγκών των ανθρώπων, για παράδειγμα, τρόφιμα και ρούχα. Ειδικότερα, τα

αγαθά τα οποία χρησιμοποιούνται μόνο μία φορά, όπως για παράδειγμα η σοκολάτα, το παγωτό κ.ά. ονομάζονται μιας χρήσης ή καταναλωτικά.

Όμως, θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι τα αγαθά, ανάλογα με τη χρήση τους, μπορούν να είναι άλλοτε καταναλωτικά και άλλοτε παραγωγικά. Ως παράδειγμα ενός αγαθού που άλλοτε χρησιμοποιείται ως καταναλωτικό και άλλοτε ως παραγωγικό, μπορεί να αναφερθεί η σοκολάτα, που θεωρείται καταναλωτικό αγαθό αν τη χρησιμοποιήσουμε για να τη φάμε, και ως παραγωγικό αν χρησιμοποιηθεί ως πρώτη ύλη για την παρασκευή ενός κέικ.

Άλλος διαχωρισμός των οικονομικών αγαθών είναι σε διαρκή και μη διαρκή.

Διαρκή ονομάζουμε τα αγαθά που έχουν σχετικά μεγάλη χρονική διάρκεια, όπως τα αυτοκίνητα και τα ηλεκτρονικά είδη. **Μη διαρκή** ονομάζουμε τα αγαθά που έχουν σχετικά μικρή χρονική διάρκεια, όπως τα τρόφιμα και τα ρούχα.

Τα μέλη μιας οικογένειας, για να αποκτήσουν αγαθά, χρειάζονται εισοδήματα, δηλαδή χρήματα, τα οποία αποκτούν κυρίως από την εργασία τους. Αποφασίζουν, λοιπόν, ποιες ανάγκες θα καλύψουν με βάση τις προτεραιότητές τους. Επειδή, δηλαδή, δεν μπορούν να αγοράσουν όλα τα αγαθά, επιλέγουν εκείνα που κατά τη γνώμη τους θα ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους.

Παρόλο που η διαδικασία αγοράς ενός αγαθού είναι η ίδια για όλα τα καταναλωτικά αγαθά, εκεί που υπάρχει διαφορά είναι στο χρόνο που διαθέτει ο καταναλωτής.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Εάν ο καταναλωτής επιθυμεί να αγοράσει πατάτες, πρέπει να μάθει ποιος είναι ο μανάβης που έχει τις πιο φρέσκιες και καλές πατάτες και φυσικά με την καλύτερη τιμή. Για τη συλλογή αυτών των πληροφοριών δεν απαιτείται τόσος χρόνος όσος για την αγορά αυτοκινήτου.

Μελέτη Περίπτωσης:

Η επίδραση της διαφήμισης στην οικογενειακή ζωή

Η διαφήμιση είναι ένα «φαινόμενο» που εισέβαλε δυναμικά στην καθημερινή μας ζωή με την ανάπτυξη των ΜΜΕ. Υπάρχουν διάφορες μορφές διαφήμισης, όπως η τηλεοπτική διαφήμιση, η ραδιοφωνική διαφήμιση, η διαφήμιση στις εφημερίδες και τα περιοδικά, οι φωτεινές επιγραφές και οι αφίσες.

Στόχος των διαφημίσεων είναι να μας πείσουν να αγοράσουμε το προϊόν ή την υπηρεσία που προβάλλουν. Αυτό πολλές φορές το καταφέρνουν μέσα από την εφευρετικότητα, το χιούμορ, την καλή αισθητική, τις μειωμένες τιμές στις εκπτώσεις των προϊόντων (προσφορές) κ.ά.

Όταν η διαφήμιση παρέχει σωστή πληροφόρηση, οι καταναλωτές έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν χρήσιμα και υψηλής ποιότητας προϊόντα για την ικανοποίηση των αναγκών τους.

Με τη μουσική, την εικόνα, το χρώμα, την κίνηση, τα μηνύματα και με διάφορα τεχνάσματα (παραπλανητική διαφήμιση) η διαφήμιση κεντρίζει το ενδιαφέρον και την περιέργεια των μελών της οικογένειας, και κυρίως των παιδιών, ώστε να αγοράζουν προϊόντα τα οποία δεν έχουν πολλές φορές πραγματικά ανάγκη.

Τότε η διαφήμιση δρα αρνητικά, προκαλώντας σε πολλά παιδιά αίσθημα μειοψυχίας όταν δεν αποκτούν ό,τι επιθυμούν, ενώ μπορεί να οδηγήσει την οικογένεια και σε καταναλωτική μανία απειλώντας τον οικογενειακό προϋπολογισμό.

Θα πρέπει, λοιπόν, να επεξεργαζόμαστε τα διαφημιστικά μηνύματα, να μην παραπλανιόμαστε, να αναπτύσσουμε κριτική σκέψη και να κάνουμε σωστές επιλογές.

Αυτό που έχει σημασία στην οικογένεια, όπως και στην επιχείρηση, είναι η διαχείριση των οικονομικών να γίνεται σε σύστημα και υπευθυνότητα, ώστε να αποφεύγονται προβλήματα. Στην προσπάθεια αυτή είναι χρήσιμο να «ξεκαθαρίσουν» ορισμένα βασικά πράγματα (όπως π.χ. η διαφορά των «αναγκών» από τις «επιθυμίες», η έννοια του δανεισμού, του χρόνου και της αποταμίευσης, η ανάγκη για στοιχειώδη «ανάλυση αναγκών» (βεβαίων, εκτάκτων, τακτικών, περιοδικών, προβλεπόμενων για το μέλλον κ.λπ.), για αντιστοίχιση του κόστους κάλυψής τους με πόρους που διαθέτουμε ή προβλέπουμε ότι θα εξασφαλίσουμε και, επίσης, το πώς μπορούμε να βοηθηθούμε από συγκεκριμένα εργαλεία. Τέλος (και ιδιαίτερα σημαντικό) το πώς η καλή οικονομική διαχείριση στο σπίτι υποστηρίζει τελικά και την διαχείριση στην επιχείρηση.

Υποενότητα 2: Οικονομικοί πόροι

■ Η έννοια των οικονομικών πόρων.

1.2.1 Η έννοια των οικονομικών πόρων

Είναι γνωστό σε όλους μας ότι η **επιβίωση** και η **ικανοποίηση** των αναγκών των ατόμων μιας κοινωνίας εξαρτώνται από τα **αγαθά** (π.χ. σπίτια, αυτοκίνητα κ.λπ.) που παράγουν οι εργαζόμενοι. Οι άνθρωποι χρησιμοποιούν τα αγαθά αυτά για να επιβιώνουν και να βελτιώνουν τη ζωή τους. Κάθε άνθρωπος, όπως και κάθε οικογένεια, έχει διαφορετικές ανάγκες. Κι ενώ οι ανάγκες μας είναι απεριόριστες, οι οικονομικοί και ανθρωπίνι πόροι για να τις ικανοποιήσουμε είναι εξαιρετικά περιορισμένοι. Χρησιμοποιούνται οι **οικονομικοί πόροι** ή **παραγωγικοί συντελεστές**.

Οικονομικοί Πόροι ή Παραγωγικοί Συντελεστές είναι όλα τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών σε μια κοινωνία. Οι οικονομικοί πόροι είναι οι παρακάτω:

(α) Το έδαφος. Ο πόρος αυτός περιλαμβάνει τη γεωργική έκταση, τα δάση, τις λίμνες, το υπέδαφος κ.ά., στοιχεία που είναι χρήσιμα για την παραγωγή προϊό-

ντων. Για παράδειγμα, από την καλλιέργεια των χωραφιών παράγονται σιτηρά και λαχανικά, ενώ από το δάσος παράγεται ξυλεία.

(β) Η εργασία. Λέγοντας «εργασία» εννοούμε γενικά την προσπάθεια, σωματική και πνευματική, που καταβάλλουν οι άνθρωποι για να παράγουν αγαθά και υπηρεσίες. Για να θεωρηθεί εργασία πρέπει η συγκεκριμένη προσπάθεια του ανθρώπου να στοχεύει στη χρηματική αμοιβή.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Ο μαθητής που παίζει ποδόσφαιρο με άλλους συμμαθητές του στην αυλή του σχολείου δεν εργάζεται, αλλά απλώς ψυχαγωγείται. Αντίθετα, ο ποδοσφαιριστής του επαγγελματικού ποδοσφαίρου, που αγωνίζεται στο γήπεδο και αμείβεται γι' αυτή την προσπάθειά του, εργάζεται γιατί προσφέρει μια υπηρεσία (παρέχει θέαμα) στους θεατές.

(γ) Το κεφάλαιο. Ο πόρος αυτός περιλαμβάνει όλα τα παραγωγικά μέσα (μηχανήματα, εργαλεία κ.ά.) που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία για την παραγωγή άλλων προϊόντων. Για παράδειγμα, τα γεωργικά μηχανήματα και τα λιπάσματα, που χρησιμοποιούνται ως συντελεστές παραγωγής στη γεωργική παραγωγή, είναι κεφάλαιο για τους καλλιεργητές.

(δ) Η επιχειρηματικότητα. Επιχειρηματικότητα ονομάζουμε τη δραστηριότητα των ανθρώπων στην προσπάθειά τους να συνδυάσουν αποτελεσματικά τους τέσσερις παραπάνω συντελεστές (έδαφος, εργασία, κεφάλαιο, τεχνολογία) για να γίνει η παραγωγή. Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι προκειμένου μια επιχείρηση να επιβιώσει στην αγορά για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα θα πρέπει να έχει κέρδος.

Άρα, οι άνθρωποι συνδυάζουν τους παραγωγικούς συντελεστές για να παράγουν αγαθά και υπηρεσίες.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Ο αγρότης αναλαμβάνει επιχειρηματικές αποφάσεις (επιχειρηματικότητα) και χρησιμοποιεί τις πρώτες ύλες, ζωικές και φυτικές (έδαφος), τα χωράφια, μηχανήματα, λιπάσματα (κεφάλαιο) και την εργασία του για να παράγει αγροτικά προϊόντα.

Παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών είναι το αποτέλεσμα του κατάλληλου συνδυασμού των παραγωγικών συντελεστών.

Παραγωγή βέβαια δεν γίνεται μόνο στα εργοστάσια και στις επιχειρήσεις αλλά καθημερινά από τα μέλη κάθε οικογένειας μέσα στο σπίτι. Η παραγωγή αυτή ονομάζεται **οικιακή παραγωγή**.

Για παράδειγμα, η διαδικασία καθαρισμού και συντήρησης του σπιτιού, η προετοιμασία του φαγητού κ.λπ. είναι οικιακή παραγωγή.

Οι οικονομικοί πόροι δεν επαρκούν πάντα για να παράγουν τόσα αγαθά και υπηρεσίες ώστε να καλύψουν τις απεριόριστες ανάγκες των ανθρώπων. Άριστη

ποσότητα αγαθών και υπηρεσιών θεωρείται η ποσότητα εκείνη που χρησιμοποιεί σωστά τους οικονομικούς πόρους (δηλαδή τους παραγωγικούς συντελεστές) ενώ ταυτόχρονα ικανοποιεί τις περισσότερες ανάγκες των ανθρώπων. Η εξέλιξη της τεχνολογίας δίνει τη δυνατότητα με την ίδια ποσότητα παραγωγικών συντελεστών να παράγουμε περισσότερα αγαθά. Για παράδειγμα, αν ένας αγρότης χρησιμοποιήσει τρακτέρ για να σπείρει καρπό, θα σπείρει πιο γρήγορα παρά αν έκανε την ίδια εργασία με το χέρι.

Προκειμένου, λοιπόν, να εκπληρωθούν οι «επιθυμίες» των ανθρώπων, υπάρχουν τρία ερωτήματα κοινά για όλο τον κόσμο.

Τα ερωτήματα αυτά είναι:

- Ποια προϊόντα και υπηρεσίες θα παραχθούν;
- Σε ποιες ποσότητες;
- Με ποιον τρόπο θα παραχθούν;
- Πώς θα κατανεμηθούν στα μέλη της κοινωνίας;

Εκείνο που πρέπει να επισημάνουμε είναι η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στις επιθυμίες των ανθρώπων για αγαθά και στη δυνατότητα που έχει μια οικονομία να παράγει αυτά τα αγαθά. Ενώ μια οικονομία μπορεί να παράγει οποιαδήποτε ποσότητα από ένα συγκεκριμένο αγαθό που επιθυμούν οι άνθρωποι, δεν μπορεί να κάνει το ίδιο για όλα τα αγαθά. Για παράδειγμα, υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που επιθυμούν τις σοκολάτες περισσότερο από τα ζαχαρωτά. Επομένως, η οικονομία θα παράγει περισσότερες σοκολάτες παρά ζαχαρωτά, αφού είναι αδύνατον να παραχθεί απεριόριστη ποσότητα και από τα δύο αγαθά, καθώς δεν υπάρχουν οι αναγκαίοι οικονομικοί πόροι.

Το σχήμα 1 παρουσιάζει το πρόβλημα των περιορισμένων παραγωγικών δυνατοτήτων.

ΣΧΗΜΑ 1

Το πρόβλημα των περιορισμένων οικονομικών πόρων

Πιο συγκεκριμένα, ο εσωτερικός κύκλος περιέχει ποσότητες αγαθών που ΚΑΙ ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΕΠΙΤΕΥΞΙΜΕΣ, ενώ ο εξωτερικός κύκλος αφορά τις «επιθυμητές –αλλά όχι προφανώς επιτεύξιμες– ποσότητες αγαθών»).

Οι κοινωνίες προσπαθούν να δώσουν μια απάντηση στο ερώτημα πώς θα κατανεμηθούν τα αγαθά. Το ερώτημα αυτό είναι πολύ σημαντικό γιατί η κατανομή των αγαθών πρέπει να είναι δίκαιη. Από την άλλη μεριά η κατανομή των αγαθών πρέπει να είναι αποτελεσματική, δηλαδή να μη γίνεται σπατάλη των οικονομικών πόρων. Όμως, στην πραγματικότητα δεν επιτυγχάνεται πάντα η δίκαιη και αποτελεσματική κατανομή που αναφέραμε. Η κατάλληλη χρησιμοποίηση των παραγωγικών συντελεστών, ώστε με τη χρήση τους να παράγονται αγαθά που θα ικανοποιήσουν τις ανάγκες όσο το δυνατόν περισσότερων ανθρώπων, είναι η αποτελεσματικότερη λύση.

1.2.2 Η έννοια του χρόνου

Ο χρόνος είναι χρήμα: οι άνθρωποι διαθέτουν το χρόνο τους για να παράγουν αγαθά (στον εργασιακό χώρο ή στο σπίτι). **Ο ελεύθερος χρόνος** είναι αγαθό που η «κατανάλωσή του» δίνει μια ορισμένη ικανοποίηση στον κάθε άνθρωπο.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της οικογένειας είναι ότι μπορεί να διαθέσει το χρόνο της όχι μόνο για κατανάλωση και εργασία αλλά και για την παραγωγή αγαθών μέσα στο νοικοκυριό. Παλαιότερα οι οικογένειες, και ιδιαίτερα οι αγροτικές, διέθεταν χρόνο για την παραγωγή αγαθών τα οποία είτε χρησιμοποιούσαν για προσωπική κατανάλωση ή τα πουλούσαν στην αγορά. Για παράδειγμα, έφτιαχναν (και τώρα ακόμα συμβαίνει σε ορισμένες αγροτικές περιοχές της Ελλάδας) παραδοσιακά ζυμαρικά (π.χ. κυλοπίτες, τραχανά κ.λπ.) και γαλακτοκομικά προϊόντα (π.χ. τυρί, γιαούρτι κ.λπ.). Όλες αυτές οι υπηρεσίες θεωρούνται οικιακή παραγωγή, αφού ένας καταναλωτής αν δεν τις έκανε ο ίδιος θα μπορούσε να τις αγοράσει στην αγορά. Επιπλέον, η οικιακή παραγωγή καλλιεργεί τη συνεργασία, τη δημιουργικότητα και την επικοινωνία μεταξύ των μελών της οικογένειας.

Ανακεφαλαιώνοντας, επειδή η οικογένεια συμπεριφέρεται ως καταναλωτής (αφού καταναλώνει μεγάλη ποικιλία αγαθών και υπηρεσιών) αλλά και ως παραγωγός (αφού τα μέλη των νοικοκυριών απασχολούνται με τις οικιακές εργασίες) ο ρόλος της στη συνολική επίδοση της οικονομίας είναι πολύ σημαντικός.

Σχετική με την διάσταση του «χρόνου» είναι και η διάκριση των αγαθών σ' αυτά που πρέπει να είναι σκόπιμο να αγοραστούν και να αξιοποιηθούν άμεσα και εκείνων των οποίων η αγορά μπορεί να μετατοπιστεί, εάν οι συνθήκες το επιβάλουν, στο μέλλον.

Τι να συγκρατήσετε από αυτό το κεφάλαιο:

- Η οικογένεια είναι το πρώτο σχολείο της ζωής. Η σπουδαιότητά της φαίνεται από το γεγονός ότι τη συναντάμε στις κοινωνίες όλων των εποχών. Μέσα στην οικογένεια το άτομο ικανοποιεί τις βιολογικές και ψυχολογικές ανάγκες του, αποκτά κοινωνικές αρετές, διδάσκεται ηθικές αξίες, διαμορφώνει και καλλιεργεί το χαρακτήρα του, αποκτά γνώσεις και λύνει τις απορίες του. Σκοπός της οικογένειας είναι η δημιουργία ενός υγιούς και ηθικού περιβάλλοντος, όπου θα ζήσουν ευτυχισμένα όλα τα μέλη της και τα παιδιά θα γίνουν ικανά να ενταχθούν στην ευρύτερη κοινωνία.
- Η οικογένεια ως οικονομική μονάδα έχει τη δυνατότητα να συνδυάζει την κατανάλωση και την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών. Σκοπός της οικογένειας (και κάθε ατόμου) είναι η κατανάλωση των αγαθών και υπηρεσιών προκειμένου να ικανοποιηθούν όλο και περισσότερες ατομικές και οικογενειακές ανάγκες.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Ο ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα μάθετε να:

1. Κατανοείτε τον οικογενειακό προϋπολογισμό και την κατανομή του εισοδήματος μεταξύ κατανάλωσης και αποταμίευσης.
2. Συνειδητοποιείτε ότι η κατανάλωση εξαρτάται από ποικίλους παράγοντες.
3. Αναγνωρίζετε τη σημασία του συστήματος πληρωμών και των διαφορετικών τρόπων πληρωμής.
4. Κατανοείτε τις πηγές του οικογενειακού προϋπολογισμού και του εισοδήματος.
5. Κατανοείτε την έννοια του χρήματος και τη βασικότερη λειτουργία του, δηλαδή τις συναλλαγές.
6. Δημιουργείτε σενάρια σχετικά με την εμφάνιση προβλέψεων στην εκτέλεση του οικογενειακού προϋπολογισμού.
7. Εφαρμόζετε την ανάλυση νεκρού σημείου.

Υποενότητα 1:

Η έννοια του οικογενειακού προϋπολογισμού

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης ενότητας θα ασχοληθούμε με τα εξής θέματα:

- Η έννοια του οικογενειακού προϋπολογισμού.
- Οι εισοδηματικές πηγές του οικογενειακού προϋπολογισμού.
- Πώς είναι δυνατό να καταρτίζετε έναν απλό Οικογενειακό Προϋπολογισμό.

2.1.1 Οικογενειακός προϋπολογισμός και εισοδηματικές πηγές

Η οικογένεια, έχοντας ως βασικό καθήκον την ικανοποίηση των αναγκών των μελών της, **πρέπει να** καταρτίζει ένα πρόγραμμα εσόδων-εξόδων για μια συγκεκριμένη περίοδο (π.χ. εβδομάδα, μήνας κ.λπ.), το οποίο αποτελεί μια μορφή

οικονομικού προγράμματος, δηλαδή οικογενειακού προγραμματισμού το οποίο μάλιστα θα πρέπει να παρακολουθεί πώς εξελίσσεται και να το επικαιροποιεί τακτικά. Όπως δηλαδή κάνει κάθε επιχείρηση η και οποιοσδήποτε άλλος οικονομικός οργανισμός, π.χ. ακόμα και το Κράτος το ίδιο!

Ο **οικογενειακός προϋπολογισμός** είναι ένας πίνακας που περιλαμβάνει τα έσοδα, δηλαδή ένα συγκεκριμένο σύνολο οικονομικών πόρων που προβλέπεται να εισρεύσουν στο οικογενειακό «ταμείο» στη διάρκεια της συγκεκριμένης περιόδου, και τα έξοδα, δηλαδή τα ποσά που οφείλει ή πρόκειται να ξοδέψει η οικογένεια.

Ο οικογενειακός προϋπολογισμός, λοιπόν, είναι ένα σχέδιο οικονομικής δράσης που ένα μέρος του καταναλώνεται, ενώ το υπόλοιπο σκόπιμα αποταμιεύεται για μελλοντική χρήση.

Είναι γνωστό ότι σε κάθε χρονική περίοδο (π.χ. μια εβδομάδα ή ένα μήνα ή ένα έτος) η οικογένεια εισπράττει διάφορα εισοδήματα τα οποία προέρχονται από:

- Το μισθό. Δηλαδή τα χρήματα από την εργασία των ενήλικων μελών της οικογένειας.
- Κέρδη από επιχειρηματικές δραστηριότητες.
- Τα περιουσιακά στοιχεία. Κάποιοι άνθρωποι έχουν περιουσία που τους αποφέρει επιπρόσθετα εισοδήματα, όπως για παράδειγμα ενοικιαζόμενα διαμερίσματα, κέρδη από μετοχές, ενοικιαζόμενα μαγαζιά κ.λπ.
- Τους τόκους και τα επιδόματα. Οι καταθέσεις σε τραπεζικούς λογαριασμούς αποδίδουν τόκους, δηλαδή επιπρόσθετο εισόδημα. Τα επιδόματα είναι, επίσης, πρόσθετα εισοδήματα που παρέχονται από το κράτος ή τις επιχειρήσεις (π.χ. επίδομα ανθυγιεινής εργασίας, ψύχους κ.λπ.).
- Τις συντάξεις. Πρόκειται για το εισόδημα των μελών της οικογένειας που έχουν ξεπεράσει συνήθως το εξηκοστό έτος της ηλικίας τους, έχουν εργαστεί για μεγάλο χρονικό διάστημα της ζωής τους και πλέον δεν εργάζονται.

Τα έκτακτα εισοδήματα. Χρήματα που προέρχονται από πιθανά ή και αναπάντεχα κέρδη, όπως π.χ. κέρδος από λαχείο κ.λπ.

Έτσι, η οικογένεια έχει ένα συνολικό οικογενειακό εισόδημα που για μικρά χρονικά διαστήματα (τρεις μήνες ή εξάμηνο) δεν μεταβάλλεται σημαντικά και μπορεί να θεωρηθεί σταθερό. Από το συνολικό οικογενειακό εισόδημα μόνο ένα μέρος διατίθεται στην κατανάλωση, ενώ το υπόλοιπο μπορεί είτε να αποταμιευτεί είτε να επενδυθεί.

Αποταμίευση είναι το μέρος του εισοδήματος το οποίο η οικογένεια δεν ξοδεύει για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών αλλά το αποταμιεύει για τις περιπτώσεις ανάγκης ή για να εκπληρώσει κάποιους άλλους στόχους.

Επένδυση είναι το μέρος του εισοδήματος που δαπανάται για την αγορά κεφαλαιουχικών αγαθών, όπως για παράδειγμα για την αγορά ενός σπιτιού ή ενός αγροκτήματος.

Ο βασικός στόχος της οικογένειας είναι, αφού καταφέρει να χρηματοδοτήσει τις προβλέψιμες δαπάνες της, που γνωρίζει ότι σίγουρα ή τουλάχιστον με μεγάλη πιθανότητα θα χρειαστεί να πραγματοποιήσει στη διάρκεια της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου, να αυξήσει τα χρήματα που αποταμιεύει ή επενδύει. Η αποταμίευση μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους, όπως είναι:

- **Η κατάθεση σε λογαριασμό ταμειυτηρίου.** Ο καταναλωτής (η οικογένεια) καταθέτει σε μια τράπεζα ένα ποσό χρημάτων και στο τέλος κάθε χρόνου παίρνει τους τόκους.
- **Η αγορά ομολόγων του ελληνικού δημοσίου ή εντόκων γραμματίων.** Με την αγορά ομολόγων ή εντόκων γραμματίων, ο καταναλωτής «δεσμεύει» ένα χρηματικό ποσό για κάποιο χρονικό διάστημα. Στο τέλος της περιόδου παίρνει το ποσό που έχει αποταμιεύσει και επιπλέον τους τόκους.
- **Η αγορά μετοχών στο χρηματιστήριο.** Αγοράζοντας ο καταναλωτής μετοχές σε κάποια τιμή μπορεί να τις πουλήσει σε άλλη χρονική στιγμή σε υψηλότερη τιμή. Η διαφορά μεταξύ της τιμής πώλησης και της τιμής αγοράς θα είναι το κέρδος του.

Οι οικονομικές αποφάσεις των μελών της οικογένειας για το πόσα χρήματα θα ξοδέψουν και ποσά θα αποταμιεύσουν, αποτελούν μια μορφή οικονομικού προγράμματος που ονομάζεται οικογενειακός προϋπολογισμός.

Υποενότητα 2:

Κατηγορίες εσόδων και εξόδων που συμπεριλαμβάνονται στον οικογενειακό προϋπολογισμό

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης υποενότητας θα παρουσιαστούν τα ακόλουθα θέματα:

- Οι κύριες πηγές εισοδήματος των οικογενειών.
- Οι δαπάνες-έξοδα των οικογενειών.
- Το πώς και γιατί κατανέμουν το εισόδημά τους οι οικογένειες-νοικοκυριά.

2.2.1 Οι κύριες πηγές εισοδήματος των οικογενειών

Οι κύριες πηγές του εισοδήματος μιας οικογένειας, είναι οι παρακάτω:

- **Μισθός από εργασία.** Ο άνθρωπος προσφέρει τις υπηρεσίες του ως εργαζόμενος προκειμένου να παραχθούν τα οικονομικά αγαθά. Η αμοιβή για αυτή την προσφορά του αποτελεί το μισθό του.
- **Εισόδημα από άσκηση ελεύθερου επαγγέλματος,** για παράδειγμα γιατρός, δικηγόρος κ.λπ.
- **Εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα,** π.χ. από αρτοποιείο, κατάσταση υποδημάτων κ.λπ.

- **Αγροτικά εισοδήματα.** Όταν η εργασία των μελών της οικογένειας είναι αγροτική, το εισόδημα που προέρχεται από αυτή την προσφορά εργασίας ονομάζεται αγροτικό.
- **Εισοδήματα από περιουσιακά στοιχεία.** Εδώ περιλαμβάνονται τα έσοδα από την ενοικίαση της ακίνητης περιουσίας του νοικοκυριού (π.χ. διαμερίσματα, καταστήματα κ.λπ.).
- **Κέρδη από επενδύσεις.** Τα κέρδη αυτά προέρχονται από επενδύσεις των ατόμων σε επιχειρηματικές δραστηριότητες, για παράδειγμα αγορά μετοχών, επιχειρηματικών ομολόγων κ.λπ.
- **Τόκοι.** Οι τραπεζικές καταθέσεις δίνουν κέρδος στο άτομο που τις πραγματοποιεί, με τη μορφή της αύξησης του κεφαλαίου το οποίο έχει καταθέσει ο αποταμιευτής, δηλαδή των τόκων.

2.2.2 Δαπάνες –Έξοδα και το πώς κατανέμουν το εισόδημά τους τα νοικοκυριά

Κάθε νοικοκυριό, ανάλογα με το εισόδημα που διαθέτει, κατανέμει το εισόδημα αυτό μεταξύ κατανάλωσης και αποταμίευσης.

Κατανάλωση είναι το ποσόν του οικογενειακού εισοδήματος που δαπανούν τα άτομα που αποτελούν το νοικοκυριό για να αγοράσουν αγαθά και υπηρεσίες.

Αποταμίευση είναι το μέρος του οικογενειακού εισοδήματος το οποίο δεν δαπανάται, στην διάρκεια της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου, για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών, δηλαδή δεν καταναλώνεται.

Το ποσόν του οικογενειακού εισοδήματος το οποίο το νοικοκυριό θα αποφασίσει να καταναλώσει επηρεάζεται από ορισμένους παράγοντες. Οι προσδιοριστικοί παράγοντες της κατανάλωσης είναι οι εξής:

- **Το διαθέσιμο οικογενειακό εισόδημα.** Όσο υψηλότερο είναι το οικογενειακό εισόδημα τόσο αυξάνεται η κατανάλωση αγαθών, ενώ αν είναι χαμηλότερο η κατανάλωση θα είναι περιορισμένη.
- **Η ηλικία και το φύλο.** Ανάλογα με την ηλικία και το φύλο των μελών της οικογένειας ποικίλλει και η κατανάλωση.
- **Η φάση του «κύκλου ζωής της οικογένειας».** Γενικά ο οικογενειακός κύκλος αποτελείται από επτά ή οκτώ στάδια και ανάλογα με το στάδιο που βρίσκεται μεταβάλλονται οι ανάγκες και συνεπώς η αγοραστική συμπεριφορά. Για παράδειγμα, όταν ένα ζευγάρι ξεκινά την κοινή ζωή θα χρειαστεί να κάνει πολλές αγορές προκειμένου να ικανοποιήσει τις ανάγκες του.
- **Ο τρόπος ζωής που επιλέγει να ζήσει ο καταναλωτής.** Όταν λέμε τρόπο ζωής εννοούμε τις συνήθειες, τα ενδιαφέροντα και τις απόψεις που έχει για τη ζωή το κάθε άτομο. Οι δραστηριότητες, λοιπόν, που έχει το άτομο αλλά και οι επιδράσεις που δέχεται από το περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιείται επηρεάζουν τις αποφάσεις για τις καταναλωτικές δαπάνες.

- **Το επάγγελμα.** Η βασική απασχόληση κάθε ατόμου επηρεάζει την καταναλωτική συμπεριφορά του, ανάλογα με τις υποχρεώσεις που απορρέουν απ' αυτό.
- **Οι κοινωνικοί παράγοντες.** Η αγοραστική συμπεριφορά, και όχι μόνο, επηρεάζεται είτε θετικά είτε αρνητικά από την κοινωνία στην οποία ζει το κάθε άτομο. Το άτομο ως μέλος της κοινωνίας μπορεί να δέχεται επιδράσεις από τα άλλα άτομα ή και ομάδες ατόμων σχετικά με την αγορά προϊόντων.

Πίνακας 2.1

Έσοδα και Δαπάνες ενός μηνιαίου ενδεικτικού οικογενειακού προϋπολογισμού

ΕΣΟΔΑ	ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΣΟΔΑ –ΔΑΠΑΝΕΣ
Μισθοί από Εργασία 2.500	ΔΕΗ 100
Εισόδημα από ενοίκια 700	ΕΥΔΑΠ 10
Τόκοι από τραπεζικό λογαριασμό 100	ΟΤΕ 35
	Τρόφιμα και Έξοδα Διατροφής 850
	Έξοδα ενδυμασίας 500
	Ασφάλειες 200
	Δαπάνες ψυχαγωγίας 500
	Έξοδα Μετακίνησης 400
	Χαρτζιλίκι Παιδιών 250
Συνολικά έσοδα 3.300	Συνολικά έξοδα 2.845

- Αποταμίευση=3.300-2.845 = 455

Υποενότητα 3: Εκτέλεση και παρακολούθηση του οικογενειακού προϋπολογισμού

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης υποενότητας θα παρουσιαστούν τα ακόλουθα θέματα:

- Εκτέλεση και Παρακολούθηση οικογενειακού προϋπολογισμού.
- Λήψη οικονομικών αποφάσεων από τα άτομα της οικογένειας.

2.3.1 Εκτέλεση και παρακολούθηση του οικογενειακού προϋπολογισμού

Η κατάρτιση του οικογενειακού προϋπολογισμού επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες, όπως είναι το μέγεθος του εισοδήματος, το μέγεθος της οικογένειας, η ηλικία των μελών της οικογένειας, το κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζουν

τα μέλη της οικογένειας κ.λπ. Είναι σημαντικό κατά την εκτέλεση του προϋπολογισμού να ελέγχεται η πρόσδός του και κυρίως τα έξοδα να μην υπερβαίνουν **συστηματικά** τα έσοδα, γιατί στην περίπτωση αυτή το νοικοκυριό θα βρεθεί σύντομα σε κατάσταση υπερχρέωσης.

Σημαντικό στοιχείο στον έλεγχο της ορθής εκτέλεσης του οικογενειακού προϋπολογισμού είναι ο έλεγχος του συστήματος πληρωμών της οικογένειας. Όταν λέμε σύστημα πληρωμών εννοούμε τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται για να πραγματοποιηθούν οι συναλλαγές σε μια οικονομία. Το μέσο που χρησιμοποιείται για να πραγματοποιηθούν οι αγοραπωλησίες των προϊόντων είναι το χρήμα· αποτελεί δηλαδή μέσο συναλλαγής.

Παράδειγμα 1

Ας υποθέσουμε ότι θέλετε να αγοράσετε ορισμένα αγαθά (π.χ. κοτόπουλο, γάλα και βούτυρο) από κάποιο σούπερ μάρκετ. Ένας τρόπος με τον οποίο μπορείτε να πραγματοποιήσετε τη συγκεκριμένη συναλλαγή είναι να πληρώσετε με μετρητά. Δηλαδή να καταβάλετε κάποια χρήματα (χαρτονομίσματα και κέρματα) στο ταμείο «ως αντάλλαγμα» για να αγοράσετε τα αγαθά που έχετε επιλέξει. Άλλος τρόπος με τον οποίο θα μπορούσατε να πληρώσετε είναι με πιστωτική κάρτα.

Δηλαδή ο καταναλωτής δανείζεται κάποια χρήματα από την τράπεζα, η οποία επιτρέπει στον κάτοχο της κάρτας να προβαίνει σε αγορές χωρίς άμεση καταβολή μετρητών. Τα μετρητά των αγορών αυτών πληρώνονται από την τράπεζα στο σούπερ μάρκετ και στη συνέχεια η τράπεζα χρεώνει τον κάτοχο με το ανάλογο ποσό. Το ποσό αυτό εξοφλείται εφάπαξ ή σε μηνιαίες δόσεις.

Για μεγαλύτερες αγορές, για παράδειγμα την αγορά ενός αυτοκινήτου, υπάρχουν κι άλλοι τρόποι πληρωμής, όπως είναι οι επιταγές και τα γραμμάτια.

Συμπερασματικά, με την ανάπτυξη των οικονομιών το χρήμα έχει καταστεί μέσο συναλλαγής και αποταμίευσης και έχει απλοποιήσει σημαντικά την οικονομική ζωή, μπορεί όμως να ανατρέψει την ορθή υλοποίηση του οικογενειακού προϋπολογισμού.

Ο προϋπολογισμός για συγκεκριμένη χρονική περίοδο (π.χ. μήνας) είναι βέβαια σκόπιμος, αλλά το νοικοκυριό πρέπει να αντιμετωπίζει το θέμα της διαχείρισης των οικονομικών του σε μεγαλύτερο χρονικό ορίζοντα – σίγουρα έτος και, ίσως, για περιπτώσεις μεγάλων αποφάσεων (π.χ. στεγαστικό δάνειο, αγορά αυτοκινήτου, σπουδές παιδιών) ακόμα μεγαλύτερο.

Σχετικό είναι και το θέμα των «χρηματοροών» του νοικοκυριού («τι μπαίνει – τι βγαίνει») το οποίο πρέπει να αναλυθεί ιδιαίτερα (πώς διαμορφώνονται – τι τις επηρεάζει – τι σημαίνει «ναντιστοιχία» - τι προβλήματα προκαλεί – πως αντιμετωπίζεται).

2.3.2 Λήψη οικονομικών αποφάσεων από τα άτομα της οικογένειας

Η οικογένεια ή νοικοκυριό αντιμετωπίζει πολλές καταστάσεις που το υποχρεώνουν να λαμβάνει αποφάσεις. Πρέπει να αποφασίσει ποια μέλη θα κάνουν ορισμένα έργα και τι θα πάρει ως αντάλλαγμα κάθε μέλος. Ποιος θα μαγειρέψει το φαγητό; Ποιος θα πλύνει τα ρούχα; Ποιος θα σερβίρει το επιδόρπιο που συνοδεύει το γεύμα μας; Ποιος θα αποφασίσει τι θα δούμε στην τηλεόραση; Και αυτές σίγουρα είναι «αποφάσεις» στο εσωτερικό του νοικοκυριού!

Όμως βασικές αποφάσεις είναι οι οικονομικές. Διότι οι συγκεκριμένες αποφάσεις «δεσμεύουν» την οικογένεια για μεγάλα χρονικά διαστήματα και ενδεχομένως να επηρεάσουν την ευημερία αλλά και την ισορροπία της μακροπρόθεσμα.

Ορισμένες σημαντικές αποφάσεις της οικογένειας αναφέρονται:

- Στο το τι θα αγοράσουμε και από πού.
- Στο εάν έχουμε αντίληψη των διαφορών στις τιμές που προσφέρονται από διάφορους προμηθευτές στην αγορά.
- Στο εάν έχουμε εκτιμήσει τι ποσότητες θα αγοραστούν από τα διάφορα προϊόντα, ώστε ούτε να μας λείψουν, ούτε να αποθηκευτούν χωρίς να υπάρχει λόγος.

2.3.3 Πώς τα άτομα αποφασίζουν

Είτε μιλούμε για την οικονομία του Περού είτε για την οικονομία της Νέας Υόρκης, είτε για την παγκόσμια οικονομία, αναφερόμαστε πάντοτε σε ένα σύνολο ανθρώπων που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους στην προσπάθειά τους να εξασφαλίσουν τα μέσα για να ζήσουν.

Δεδομένου ότι η συμπεριφορά μιας οικονομίας αντανακλά τη συμπεριφορά των ατόμων που την αποτελούν, θα αρχίσουμε τη μελέτη της οικονομικής από τις τρεις αρχές που διέπουν τη λήψη των ατομικών αποφάσεων.

2.3.3.1 Η λήψη αποφάσεων απαιτεί την ανταλλαγή ενός σκοπού με έναν άλλο

Η λήψη αποφάσεων απαιτεί την ανταλλαγή ενός σκοπού με έναν άλλο: Για να αποκτήσουμε κάποιο πράγμα που επιθυμούμε, πρέπει να παραιτηθούμε από κάτι άλλο.

Παράδειγμα 2

As μελετήσουμε τον τρόπο που ξοδεύουμε το εισόδημά μας. Μπορούμε να αγοράσουμε τρόφιμα, ρούχα, να πάμε διακοπές ή να αποταμιεύσουμε κάποιο ποσό για να υπάρχει όταν συνταξιοδοτηθούμε. Όταν αποφασίζουμε να ξοδέψουμε μία

επιπλέον χρηματική μονάδα σε ένα από τα αγαθά αυτά, τότε έχουμε μία χρηματική μονάδα λιγότερη για να ξοδέψουμε για τα άλλα αγαθά.

Παράδειγμα 3

Όσα περισσότερα χρήματα από τον ελληνικό προϋπολογισμό ξοδεύονται για δαπάνες άμυνας, τόσο λιγότερα δαπανούμε για καταναλωτικά αγαθά που ανεβάζουν το βιοτικό μας επίπεδο.

Μια απόφαση που πρέπει να πάρει η κοινωνία μας είναι μεταξύ **αποτελεσματικότητας** και **αποδοτικότητας**. **Αποτελεσματικότητα** σημαίνει «κάνω τα σωστά πράγματα». **Αποδοτικότητα** σημαίνει «κάνω τα πράγματα σωστά». Με άλλα λόγια, η αποτελεσματικότητα αναφέρεται στην επίτευξη των επιδιωκόμενων οικογενειακών στόχων, ενώ η αποδοτικότητα ζητά να επιτύχουμε στόχους με βάση το οικονομικά εφικτό, δηλαδή την καλύτερη δυνατή επίτευξη στόχων στο χαμηλότερο κόστος. Είναι εμφανές ότι υπάρχει μια σύγκρουση μεταξύ αυτών των δύο στόχων.

Παράδειγμα 4

Πριν από μερικά χρόνια οι Τράπεζες βομβάρδιζαν τα «νοικοκυριά» με διαφημιστικά μηνύματα, κεντρικό στοιχείο των οποίων ήταν η άποψη ότι κάθε οικογένεια πρέπει να έχει το δικό της σπίτι και όχι να μένει στο ενοίκιο. Έτσι, προέτρεπαν τα νοικοκυριά να αποκτήσουν σπίτι λαμβάνοντας στεγαστικό δάνειο. Πολλές οικογένειες - νοικοκυριά έβαλαν ως στόχο την απόκτηση ιδιόκτητου σπιτιού. Έκαναν υπολογισμούς και, παρότι η δόση δανείου ήταν μεγάλη, έλαβαν δάνειο και απέκτησαν το πολυπόθητο σπίτι. Συνεπώς, έδειξαν αποτελεσματικότητα στην επίτευξη του στόχου. Μερικά χρόνια μετά, κάποιες από αυτές –λόγω μείωσης εισοδήματος, απώλειας θέσεων εργασίας– αδυνατούν να αποπληρώσουν το δάνειο και τις δόσεις, με κίνδυνο να χάσουν το σπίτι που απέκτησαν. Αποδεικνύεται ότι το δάνειο δεν ήταν η πλέον αποδοτική επιλογή.

Το κόστος ενός αγαθού είναι ένα άλλο αγαθό από το οποίο παραιτείται κανείς για να το αποκτήσει. Δηλαδή το **κόστος ευκαιρίας**¹.

Επειδή οι άνθρωποι είναι αναγκασμένοι να επιλέξουν μεταξύ πραγμάτων που συνδέονται αντίστροφα, η λήψη αποφάσεων απαιτεί τη σύγκριση των στοιχείων κόστους και οφέλους των εναλλακτικών δράσεων.

Ένα ορθολογικά σκεπτόμενο άτομο που αποφασίζει, θα προχωρήσει σε μια ενέργεια εάν και μόνο εάν το οριακό όφελος της ενέργειάς του είναι μεγαλύτερο από το οριακό κόστος.

1. Κόστος ευκαιρίας ενός πράγματος είναι αυτό από το οποίο πρέπει να παραιτηθεί κανείς για να αποκτήσει το συγκεκριμένο πράγμα που επιλέγει.

Παράδειγμα 5

Ο γιος σας, σκέφτεται εάν θα πρέπει να συνεχίσει τις σπουδές του για την απόκτηση διδακτορικού και σας ζητάει την συμβουλή σας. Είναι βέβαιο ότι θα ζητήσει και την οικονομική ενίσχυση από εσάς. Για να του απαντήσετε δεν θα πρέπει απλώς να συγκρίνετε τον τρόπο ζωής ενός κατόχου διδακτορικού διπλώματος με εκείνον ενός απόφοιτου λυκείου· η σύγκριση αυτή δεν θα του προσφέρει ουσιαστική βοήθεια. Θα πρέπει να του υποδείξετε το πρόσθετο όφελος που θα του προσφέρει ένα επιπλέον έτος σπουδών και το πρόσθετο κόστος με το οποίο θα επιβαρυνθεί. Μόνο συγκρίνοντας αυτό το οριακό όφελος με το οριακό κόστος μπορεί να αποφασίσει αν η αφιέρωση ενός επιπλέον έτους για σπουδές αξίζει τον κόπο.

Τα νοικοκυριά λαμβάνουν τις αποφάσεις συγκρίνοντας στοιχεία κόστους και οφέλους, συνεπώς η συμπεριφορά τους μπορεί να μεταβληθεί όταν τα στοιχεία αυτά μεταβληθούν. Δηλαδή, οι άνθρωποι ανταποκρίνονται σε κίνητρα.

Παράδειγμα 6

Οι εκπτώσεις και οι προσφορές αποτελούν κίνητρο για το νοικοκυριό προκειμένου να λάβει αποφάσεις για το πού θα δαπανήσει το εισόδημα του.

Τα άτομα ανταποκρίνονται σε κίνητρα διαφορετικά. Τα κίνητρα αποτελούν σημαντικό παράγοντα στον καθορισμό της συμπεριφοράς και για εκείνους που σχεδιάζουν την οικονομική πολιτική. Τα μέτρα της οικονομικής πολιτικής συχνά μεταβάλλουν τα στοιχεία κόστους και οφέλους των οικογενειακών ενεργειών. Όταν οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής δεν κατορθώσουν να προβλέψουν σωστά πώς θα μεταβληθεί η συμπεριφορά των δρώντων, οι αποφάσεις τους θα έχουν συχνά απρόβλεπτα αποτελέσματα.

Υποενότητα 4: Δημιουργία εναλλακτικών σεναρίων

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης υποενότητας θα παρουσιαστούν τα ακόλουθα θέματα:

- Δημιουργία Σεναρίων
- Κανονικό – Αισιόδοξο- Απαισιόδοξο Σενάριο
- Χρήση Πιθανοτήτων ως συντελεστών στάθμισης.

2.4.1 Δημιουργία Εναλλακτικών Σεναρίων

Αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας αξιολόγησης των διαφόρων πληροφοριών σχετικά με τις εξελίξεις στην οικονομία είναι η δημιουργία σεναρίων για

τα έσοδα -έξοδα στο μυαλό των γονιών που διαχειρίζονται τα οικονομικά της οικογένειας.

Ειδικότερα, ως σενάρια ορίζονται οι εναλλακτικές υποθετικές καταστάσεις στις οποίες θα οδηγήσει η λήψη μίας συγκεκριμένης απόφασης στον οικογενειακό προϋπολογισμό από τους γονείς.

Τα σενάρια αυτά παρέχουν, πολλές φορές, τη δομή στην οποία στηρίζεται η διαμόρφωση και η λήψη των αποφάσεών μας.

Βοηθούν ιδιαίτερα την οικογένεια να κάνει αναλύσεις, να φιλτράρει τη νέα πληροφορία και να καταλήξει σε μία εκτίμηση για το εάν αυτή η πληροφόρηση οδηγήσει σε μία ορθολογική απόφαση ή όχι.

Για να δούμε πώς λειτουργεί θα το εφαρμόσουμε στην περίπτωση μιας οικογένειας, ο πατέρας της οποίας είναι έμπορος και οι επιχειρηματικές τους αποφάσεις επηρεάζουν τα έσοδα και τα κέρδη της επιχείρησης και κατά συνέπεια το εισόδημα της οικογένειας.

Παράδειγμα 8

Ο Νίκος Χ, πετυχημένος έμπορος υφασμάτων στη Θεσσαλονίκη, σκέπτεται σοβαρά να επεκτείνει τις δραστηριότητές του σε χώρες των Βαλκανίων, και ιδιαίτερα στη Σερβία. Η πληροφόρηση που έχει είναι ότι μεγάλες εταιρείες του εξωτερικού στο χώρο τού έτοιμου ενδύματος θα εγκαταστήσουν μονάδες παραγωγής σ' αυτές τις χώρες και θα χρειαστούν προμηθευτές υφασμάτων μέσα στους επόμενους δύο μήνες. Έχοντας εμπειρία από το πελατολόγιό του στην Τουρκία και σε χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, καταστρώνει τρία σενάρια που αφορούν το κόστος και την απόδοση της κίνησής του:

Ο κύριος Χ δημιούργησε τρία σενάρια, τόσο για το κόστος να προμηθευτεί από τους ανεξάρτητους παραγωγούς τα υφάσματα, όσο και για την τελική τιμή και την ποσότητα πώλησης. Για να έχει πλήρη εικόνα, υπολόγισε και το μέσο όρο των σεναρίων, θεωρώντας ότι έχουν ίσες πιθανότητες να πραγματοποιηθούν.

	Κόστος*	Πωλήσεις
Αισιόδοξο σενάριο	10 ευρώ x 1000m= 10.000	20 ευρώ x 1000 =20.000
Κανονικό σενάριο	13 ευρώ x 1000m= 13.000	18 ευρώ x 850m= 15.300
Απαισιόδοξο σενάριο	14 ευρώ x 1000m= 14.000	18 ευρώ x 700m= 12.600
Μέσος Όρος	12,3 ευρώ x 1000m= 12.300	18,6 ευρώ x 867m= 16.126,2

* για χίλια μέτρα υφάσματος για παντελόνια.

Στάθμιση Πιθανοτήτων πραγματοποίησης σεναρίων

Το επόμενο βήμα είναι να «σταθμίσει» την πιθανότητα να εμφανιστεί κάθε ένα εκ των σεναρίων που αποτυπώνει στο χαρτί. Θα πρέπει με άλλα λόγια να απαντήσει στο απλό ερώτημα «ποιο» από τα τρία σενάρια είναι περισσότερο πιθανό να συμβεί. Η απλή παρουσίαση αυτών των σεναρίων συνεπάγεται ότι έχουν ως ενδεχόμενα την ίδια πιθανότητα να συμβούν. Για να μπορέσει να σταθμίσει ο επιχειρηματίας τα τρία σενάρια πωλήσεων και να έχει ένα σταθμισμένο μέσο όρο θα πρέπει να καταφύγει στην χρήση των πιθανοτήτων.

Η πιθανότητα είναι ένα μέτρο του ενδεχόμενου. Ουσιαστικά είναι μια εκτίμηση της γνώμης κάποιου σχετικά με τη δυνατότητα να πραγματοποιηθεί ένα συμβάν, στην περίπτωση μας ένα σενάριο πωλήσεων. Πρόκειται για υποκειμενικές κρίσεις, οι οποίες διαφέρουν ανάλογα με το ποιος, πού, πότε και γιατί διατυπώνει τις γνώμες αυτές.

Για παράδειγμα, στην περίπτωση του κυρίου Χ θεωρούμε ότι η πιθανότητα να συμβεί το αισιόδοξο σενάριο είναι 30%, δηλαδή ο συντελεστής στάθμισης είναι 0,3, η περίπτωση να συμβεί το απαισιόδοξο 10% και το κανονικό 60%, δηλαδή ο συντελεστής στάθμισης θα είναι 0,6.

Πίνακας 3
Υποθετικό παράδειγμα στάθμισης πωλήσεων

	Πιθανότητα	Πωλήσεις
Αισιόδοξο σενάριο	0,3	20.000
Κανονικό σενάριο	0,6	15.300
Απαισιόδοξο σενάριο	0,1	12.600

Συνεπώς ο σταθμικός μέσος όρος των πωλήσεων θα είναι:

$$0,3 \cdot 20.000 + 0,6 \cdot 15.300 + 0,1 \cdot 12.600 = 6.000 + 9.180 + 1.260 = 16.440$$

Τι να συγκρατήσετε από αυτό το κεφάλαιο:

- Η διδακτική ενότητα θίγει την έννοια της οικογένειας με βάση το ρόλο της και τη συμπεριφορά της στην οικονομία. Προσδιορίζονται η έννοια του οικογενειακού προϋπολογισμού, οι έννοιες της κατανάλωσης και της αποταμίευσης, καθώς και η σημασία του συστήματος πληρωμών και των διαφορετικών τρόπων πληρωμής των αγαθών και των υπηρεσιών. Επίσης, αναλύεται η μεθοδολογία της ανάπτυξης σεναρίων και της ανάλυσης νεκρού σημείου στην πρόβλεψη μεταβολών στον οικογενειακό προϋπολογισμό.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Ο ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα μάθετε να:

1. Αναλύετε την έννοια της βασικής ισότητας.
2. Περιγράφετε τις έννοιες των μέσων δράσης και των πηγών προέλευσης.
3. Διαχωρίζετε τις έννοιες Ενεργητικού, Παθητικού και Καθαρής Θέσης.
4. Περιγράφετε την χρηματοοικονομική κατάσταση του Ισολογισμού και τις διακρίσεις του.
5. Εισάγετε τον ισολογισμό στον οικογενειακό προγραμματισμό.

Υποενότητα 1: Η λογιστική ισότητα

Στην συγκεκριμένη υποενότητα θα ασχοληθούμε με:

- τη βασική λογιστική ισότητα
- το ενεργητικό
- το παθητικό
- την καθαρή θέση.

3.1.1 Η βασική λογιστική ισότητα

Η βασική λογιστική ισότητα βασίζεται στην απλή σκέψη ότι σε κάθε οικονομική μονάδα, τα μέσα δράσης τα οποία διαθέτει υποχρεωτικά πρέπει να ισούνται με τις πηγές προέλευσής τους. Χρησιμοποιώντας τον όρο μέσα δράσης εννοούμε τα μέσα τα οποία έχει –ή προφανώς μπορεί να αποκτήσει– (π.χ. δάνεια) – στην κατοχή της η επιχείρηση, με την άμεση ή έμμεση βοήθεια των οποίων πραγματοποιεί εμπορικές πράξεις στην αγορά της, δηλαδή τα κτίρια, τα μηχανήματα, τα έπιπλα, τα αποθέματα, τις απαιτήσεις, τις καταθέσεις όψεως, τα μετρητά του ταμείου της κ.ά.

3.1.1.1 Οι πηγές προέλευσης των μέσων δράσης

Τα μέσα δράσης μπορούν να προέρχονται από δύο πηγές (πηγές προέλευσης). Κατ' αρχάς, μπορούν ν' αφορούν ποσά τα οποία ανήκουν στους (ή στον) φορείς (εταίρους, μετόχους). Τα ποσά αυτά είτε εισφέρθηκαν από τους φορείς άμεσα (κατά την ίδρυση ή κατά την αύξηση κεφαλαίου της επιχείρησης) είτε αυτά προέρχονται από κέρδη της επιχείρησης τα οποία, με απόφαση των φορέων ή εξαιτίας νομικής υποχρέωσης αυτών, δεν διανεμήθηκαν στους τελευταίους, αλλά παρέμειναν στην επιχείρηση με την μορφή αποθεματικών κεφαλαίων. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονισθεί ότι τα κεφάλαια αυτά θεωρούνται υποχρέωση της επιχείρησης προς τους φορείς της (θα λέγαμε είδος δανεισμού), ο οποίος θα πρέπει να επιστραφεί στους δικαιούχους το αργότερο μέχρι την λύση και εκκαθάριση της επιχείρησης (βασική λογιστική αρχή της λογιστικής μονάδας ή οντότητας).

Κατά δεύτερον, μπορούν να προέρχονται από κεφάλαια τα οποία τρίτοι (πέραν των φορέων) δάνεισαν με διάφορες μορφές στην επιχείρηση (τραπεζικός δανεισμός, προμηθευτές, γραμμάτια πληρωτέα κ.ά.). Έτσι η βασική λογιστική ισότητα εμφανίζεται ως εξής:

$$\text{Μέσα Δράσης} = \text{Πηγές Προέλευσης Μέσων Δράσης}$$

3.1.1.2 Ενεργητικό, Παθητικό, Καθαρή Θέση

Την βασική λογιστική ισότητα μπορούμε, μετονομάζοντας τα μέρη της, να την παρουσιάσουμε όπως παρακάτω:

1. Τα μέσα δράσης τα ονομάζουμε **ενεργητικό**, επειδή με αυτά η επιχείρηση δρα (ενεργεί) στην αγορά της.
2. Τον ξένο δανεισμό, επειδή πρέπει να επιστραφεί στους δανειστές πριν την λύση και εκκαθάριση της επιχείρησης, τον ονομάζουμε **παθητικό**.
3. Την υποχρέωση προς τους φορείς, επειδή θα επιστραφεί στους δικαιούχους συνήθως κατά την λύση και εκκαθάριση της επιχείρησης, δηλαδή θα παραμείνει σε αυτήν περισσότερο του παθητικού, **καθαρή θέση**.

$$\text{Ενεργητικό} = \text{Παθητικό} + \text{Καθαρή Θέση}$$

3.1.2 Ενεργητικό

Το ενεργητικό περιέχει τα μέσα δράσης της επιχείρησης. Στην εγχώρια και διεθνή βιβλιογραφία συνηθίζεται να ταυτίζονται τα μέσα δράσης με τον όρο περιουσία. Η ταύτιση αυτή δεν είναι ακριβής, δηλαδή υπάρχουν μέσα δράσης τα οποία δεν εί-

ναι περιουσιακά στοιχεία της οικονομικής μονάδας (όπως είναι τα κεφαλιοποιηθέντα έξοδα), ενώ υπάρχουν περιουσιακά στοιχεία τα οποία, επειδή δεν πληρούν τις προϋποθέσεις του ενεργητικού που αναφέρονται παρακάτω, δεν εντάσσονται σε αυτό, όπως είναι η φήμη και η πελατεία.

Οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούν τα στοιχεία του ενεργητικού για να ενταχθούν σε αυτό είναι:

1. Να ανήκουν κατά κυριότητα στη λογιστική μονάδα.
2. Να έχουν περιέλθει στην κυριότητα της λογιστικής μονάδας μετά από λογιστικό γεγονός και, συνεπώς, να έχουν αντικειμενικά προσδιορισμένη τιμή (η οποία να αποδεικνύεται από τα αρμόδια παραστατικά).
3. Να είναι δυνατόν να διατίθενται ή να χρησιμοποιούνται για την επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών της λογιστικής μονάδας.

3.1.3 Παθητικό

Το παθητικό, όπως ήδη έχουμε αναφέρει σε προηγούμενη υποενότητα, περιλαμβάνει τις υποχρεώσεις προς τρίτους (τράπεζες, προμηθευτές κ.ά.).

Οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούν τα στοιχεία του παθητικού για να ενταχθούν σε αυτό είναι:

1. Κατ' αρχάς θα πρέπει υποχρεωτικά να αφορούν τη λογιστική μονάδα και όχι τους φορείς της. (βασική λογιστική αρχή της λογιστικής μονάδας ή οντότητας).
2. Θα πρέπει να έχουν δημιουργηθεί ως συνέπεια λογιστικού γεγονότος για να έχουν συγκεκριμένο ύψος.
3. Να προβλέπεται η ικανοποίηση στο μέλλον με χρήμα ή άλλο ισοδύναμο μέσο.
4. Να είναι δυνατό να αποδοθούν σε χρηματικές μονάδες.

3.1.4 Καθαρή Θέση

Στην καθαρή θέση, ή όπως αλλιώς λέγεται «ίδια κεφάλαια», περιέχονται ποσά τα οποία ανήκουν στους φορείς της επιχείρησης, είτε αυτά εισφέρθηκαν από τους προηγούμενους άμεσα –κατά την ίδρυση ή σε αύξηση κεφαλαίου της επιχείρησης (με εισφορά μετρητών ή εισφορά σε είδος)– είτε αυτά προέρχονται από κέρδη της επιχείρησης τα οποία, με απόφαση των φορέων ή εξαιτίας νομικής υποχρέωσης της οικονομικής μονάδας, δεν διανεμήθηκαν στους τελευταίους, αλλά παρέμειναν στην επιχείρηση με την μορφή αποθεματικών κεφαλαίων.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονισθεί ότι τα κεφάλαια αυτά θεωρούνται υποχρέωση της επιχείρησης προς τους φορείς της (θα λέγαμε είδος δανεισμού), ο οποίος θα πρέπει να επιστραφεί στους δικαιούχους το αργότερο μέχρι την λύση

και εκκαθάριση της επιχείρησης (βασική λογιστική αρχή της λογιστικής μονάδας ή οντότητας).

Υποενότητα 2: Ισολογισμός οικονομικής μονάδας

Στην συγκεκριμένη υποενότητα θα ασχοληθούμε με:

- την Χρηματοοικονομική Κατάσταση του Ισολογισμού
- τα είδη του Ισολογισμού
- τις μορφές του Ισολογισμού
- την ταξινόμηση των στοιχείων του Ισολογισμού.

3. 2. 1 Η Χρηματοοικονομική Κατάσταση του Ισολογισμού

Στην προηγούμενη υποενότητα παρουσιάστηκαν αναλυτικά το ενεργητικό, η καθαρή θέση και το παθητικό, δηλαδή τα τρία συστατικά της περιουσιακής κατάστασης κάθε επιχείρησης. Πιο απλά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα τρία αυτά στοιχεία μαζί δημιουργούν τον χάρτη (κατάσταση) της περιουσίας κάθε οικονομικής μονάδας. Η ανωτέρω χρηματοοικονομική κατάσταση, η οποία εμφανίζει οργανωμένα την περιουσία της επιχείρησης, ονομάζεται Ισολογισμός.

Ισολογισμός, δηλαδή, είναι η χρηματοοικονομική κατάσταση οποιασδήποτε λογιστικής μονάδας σε μία χρονική στιγμή. Πιο συγκεκριμένα, Ισολογισμός είναι η λογιστική κατάσταση (ή έκθεση) που εμφανίζει συνοπτικά, σε χρηματικές μονάδες, σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή και βάσει των γενικά παραδεκτών λογιστικών αρχών, τα μέσα δράσης και τις πηγές προέλευσής τους.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 1

Στο συγκεκριμένο παράδειγμα μπορούμε να δούμε τον ισολογισμό της επιχείρησης "EXPRESS A.E" και να διαβάσουμε την επεξήγηση των στοιχείων που περιλαμβάνονται σε αυτόν.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι τα στοιχεία Ενεργητικό, Παθητικό και Καθαρή Θέση, για να εμφανιστούν στον Ισολογισμό πρέπει να έχουν κάποιο όνομα.

- Τα στοιχεία του Ενεργητικού (τα οποία εδώ τα βλέπουμε στο αριστερό σκέλος του ισολογισμού) περιλαμβάνουν, όπως ήδη διαβάσαμε, τα μέσα δράσης της επιχείρησης.
- Τα στοιχεία του Παθητικού, τα οποία όπως είδαμε περιλαμβάνουν τις υποχρεώσεις προς τρίτους, βλέπουμε ότι εμφανίζονται στο δεξιό μέρος του ισολογισμού μας.
- Τέλος, τα στοιχεία της Καθαρής Θέσης περιλαμβάνουν το σύνολο των υποχρεώσεων της επιχείρησης προς τον ή τους φορείς της.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ EXPRESS A.E
ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ 31/12/2013 (σε ΕΥΡΩ)

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		ΠΑΘΗΤΙΚΟ	
Ταμείο	293,47	Γραμμάτια πληρωτέα	2.934,70
Εμπορεύματα	3.228,17	Προμηθευτές	4.402,05
Πελάτες	2.347,76	Ενοίκια πληρωτέα	440,20
Γραμ. Εισπρακτέα	1.467,35	Δάνεια από Ε.Τ.Ε	3.815,11
Κτίριο	4.402,05	ΚΑΘΑΡΗ ΘΕΣΗ	
Αυτοκίνητα	2.641,23	Ίδια Κεφάλαια	4.548,79
Καταθέσεις όψεως	1.760,82		
	16.140,85		16.140,85

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ 1

Να δημιουργήσετε τον ισολογισμό της 30/6/2013 της επιχείρησης "STAR A.E" με βάση τα παρακάτω στοιχεία:

Ταμείο	498,90€
Εμπορεύματα	4.695,52€
Πελάτες	2.054,29€
Γραμμάτια Εισπρακτέα	2.641,23€
Κτίριο	6.162,88€
Αυτοκίνητα	3.521,64€
Καταθέσεις όψεως	2.347,76€
Γραμμάτια πληρωτέα	3.228,17€
Προμηθευτές	5.135,73€
Ενοίκια πληρωτέα	586,94€
Δάνεια από Ε.Τ.Ε	5.869,40€
Ίδια Κεφάλαια	7.101,98€

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ "STAR A.E"
ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ 30/06/2013

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		ΠΑΘΗΤΙΚΟ + ΚΑΘΑΡΗ ΘΕΣΗ	
Ταμείο	498,90	Γραμμάτια πληρωτέα	3.228,17
Εμπορεύματα	4.695,52	Προμηθευτές	5.135,73
Πελάτες	2.054,29	Ενοίκια πληρωτέα	586,94
Γραμ. Εισπρακτέα	2.641,23	Δάνεια από Ε.Τ.Ε	5.869,40
Κτίριο	6.162,88	ΚΑΘΑΡΗ ΘΕΣΗ	
Αυτοκίνητα	3.521,64	Ίδια Κεφάλαια	7.101,98
Καταθέσεις όψεως	2.347,76		
	21.922,22		21.922,22

3.2.2 Ταξινόμηση των Στοιχείων του Ισολογισμού

Για την ευκολότερη πληροφόρηση των τρίτων ενδιαφερομένων, οι πληροφορίες που δίδονται μέσω του Ισολογισμού πρέπει να είναι ταξινομημένες. Έχουν προταθεί διάφοροι τρόποι ταξινόμησης, αλλά η επικρατέστερη είναι αυτή που χρησιμοποιεί ως κριτήριο το κριτήριο του χρόνου ρευστοποίησης. Με βάση το κριτήριο αυτό η συνήθης ταξινόμηση έχει ως ακολούθως:

- Το ενεργητικό αποτελείται από:
 1. Πάγιο Ενεργητικό
 2. Κυκλοφορούν Ενεργητικό
 3. Διαθέσιμο Ενεργητικό.
- Η καθαρή θέση (ή ίδια κεφάλαια).
- Το παθητικό αποτελείται από :
 1. Μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις
 2. Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 2

Στο παράδειγμα μπορείτε να δείτε ένα παράδειγμα του ισολογισμού κάθετης παράθεσης (με ομαδοποίηση των στοιχείων του) της επιχείρησης "EXTRA", στις 31/12/2013.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ "EXTRA"
ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ 31/12/2013
 (σε ΕΥΡΩ)

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		
ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		
Ταμείο	733,68	
Καταθέσεις όψεως	880,41	1.614,09
ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		
Επιταγές εισπρακτέες	645,63	
Γρ/τια εισπρακτέα	6.162,88	
Πελάτες	1.467,35	
Προμήθειες εισπρακτέες	293,47	
Εμπ/τα	6.162,88	
Προπληρωθέντα έξοδα	264,12	
Γρ/τια εν καθυστέρησει	733,68	
Καύσιμα	176,08	15.906,09

ΠΑΓΙΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		
Κεφαλοποιθέντα Έξοδα	880,40	
Μακροπρόθεσμες απαιτήσεις	733,68	
Εξοπλισμός γραφείων	733,68	
Αυτοκίνητα	586,94	
Ενυπόθηκο ακίνητο	6.749,82	9.684,52
ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ		27.204,70
ΠΑΘΗΤΙΚΟ + ΚΑΘΑΡΗ ΘΕΣΗ		
ΒΡΑΧΥΠΡΟΘΕΣΜΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟ		
Αμοιβές προσωπικού πληρωτέες	645,63	
Ασφάλιστρα πληρωτέα	170,21	
Γρ/τια πληρωτέα	4.666,18	
Προμηθευτές	6.162,88	11.644,90
ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟ		
Ενυπόθηκο δάνειο	5.282,47	5.282,47
		16.927,37
ΚΑΘΑΡΗ ΘΕΣΗ		
Ίδιο Κεφάλαιο	10.277,33	
ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΗΣ ΘΕΣΗΣ		27.204,70

3.2.3 Τα χαρακτηριστικά του Ισολογισμού

Στη συνέχεια είναι απαραίτητο να εμφανίσουμε τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για να καταρτιστεί ένας Ισολογισμός. Οι προϋποθέσεις αυτές είναι οι παρακάτω:

1. Ειλικρίνεια
2. Σαφήνεια
3. Συνέπεια
4. Συγκρισιμότητα

Για να υπάρχουν οι παραπάνω προϋποθέσεις, υποχρεωτικά θα πρέπει ο Ισολογισμός να καταρτίζεται ως ακολούθως:

1. Να καταρτίζεται βάσει των γενικά παραδεκτών λογιστικών αρχών.
2. Να έπεται της διενέργειας φυσικής απογραφής.
3. Να έχει την κατάλληλη επικεφαλίδα.
4. Να περιλαμβάνει λογαριασμούς με σαφείς τίτλους.
5. Λογαριασμούς ταξινομημένους σε ομάδες.
6. Να παρουσιάζει πάνω από μία λογιστικές χρήσεις για συγκρισιμότητα.

- 7.** Να δίνονται όπου είναι αναγκαίο οι αναγκαίες πληροφορίες για την ικανοποίηση της βασικής λογιστικής αρχής της πλήρους αποκάλυψης (π.χ. ο αριθμός των μετοχών, οι μέθοδοι αποτίμησης, τα εμπράγματα βάρη κ.λπ.).

Υποενότητα 3: Οικογενειακός ισολογισμός

Στην συγκεκριμένη υποενότητα θα ασχοληθούμε με:

- την έννοια του ισολογισμού στον οικογενειακό προγραμματισμό
- την Κατάρτιση απλού οικογενειακού ισολογισμού.

3.3.1 Η έννοια του ισολογισμού στον Οικογενειακό προγραμματισμό

Μεταφέροντας την εμπειρία του ισολογισμού (όπως αυτός χρησιμοποιείται από τις επιχειρήσεις) στην καθημερινότητα ενός νοικοκυριού, αντιλαμβάνεται κανείς ότι θα μπορούσε να αποτελέσει ένα σημαντικό εργαλείο επιλογής αποφάσεων.

Και στην περίπτωση μιας οικογένειας ο ισολογισμός περιλαμβάνει στην πλευρά του ενεργητικού τα μέσα δράσης (τα περιουσιακά στοιχεία της οικογένειας που τη βοηθούν να επιτύχει τους στόχους της), και στην πλευρά του παθητικού τις υποχρεώσεις της οικογένειας σε αυτούς που έδωσαν τα χρήματα για να αποκτηθούν τα στοιχεία του ενεργητικού.

Το ενεργητικό περιέχει την περιουσία της οικογένειας. Το σπίτι, ο εξοπλισμός του, το αυτοκίνητο, οι καταθέσεις στην τράπεζα κ.ά. Οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούν τα στοιχεία του ενεργητικού για να ενταχθούν σε αυτό είναι:

- 1.** Να ανήκουν κατά κυριότητα στην οικογένεια.
- 2.** Να έχουν περιέλθει στην κυριότητα της οικογένειας μετά από οικονομική αγορά-πωλησία ή μεταβίβαση από την προηγούμενη γενιά, και συνεπώς να έχουν αντικειμενικά προσδιορισμένη τιμή (η οποία να αποδεικνύεται από τα αρμόδια παραστατικά).
- 3.** Να είναι δυνατόν να διατίθενται ή να χρησιμοποιούνται για την επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών της οικογένειας.

Το παθητικό περιλαμβάνει τις υποχρεώσεις προς τρίτους (τράπεζες, φόροι πληρωτέοι κ.ά.). Όταν αναφερόμαστε σε τράπεζες στον οικογενειακό ισολογισμό επικεντρωνόμαστε στα δάνεια που έχουν συναφθεί για την απόκτηση στέγης και στα καταναλωτικά δάνεια και κάρτες.

Οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούν τα στοιχεία του παθητικού για να ενταχθούν σε αυτό είναι:

- 1.** Κατ' αρχάς θα πρέπει υποχρεωτικά να αφορούν πρόσωπα της οικογένειας και όχι συγγενικά πρόσωπα εκτός πυρήνα οικογένειας.
- 2.** Θα πρέπει να έχουν δημιουργηθεί ως συνέπεια λογιστικού γεγονότος για να έχουν συγκεκριμένο ύψος.

- 3.** Να προβλέπεται η ικανοποίηση στο μέλλον με χρήμα ή άλλο ισοδύναμο μέσο.
4. Να είναι δυνατό να αποδοθούν σε χρηματικές μονάδες.

Στην καθαρή θέση (ή όπως αλλιώς λέγεται «ίδια κεφάλαια») περιέχονται ποσά τα οποία ανήκουν στα μέλη της οικογένειας και χρησιμοποιήθηκαν ως κεφάλαια για την απόκτηση των περιουσιακών στοιχείων και του εξοπλισμού της οικογένειας. Επίσης, περιλαμβάνονται τα αποθεματικά κεφάλαια που μπορεί να έχει η οικογένεια, τα οποία έχουν τοποθετηθεί σε καταθέσεις, ομόλογα και επενδύσεις, όπως αποτυπώνονται στο κυκλοφορούν ενεργητικό.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονισθεί ότι τα κεφάλαια αυτά θεωρούνται υποχρέωση της οικογένειας προς τα μέλη της (θα λέγαμε είδος δανεισμού, μέρος του οποίου θα επιστραφεί εάν διαλυθεί η οικογένεια στην περίπτωση ενός διαζυγίου).

Με βάση τα παραπάνω Οικογενειακός Ισολογισμός είναι η χρηματοοικονομική κατάσταση οποιασδήποτε οικογένειας σε μία χρονική στιγμή. Πιο συγκεκριμένα, είναι η λογιστική κατάσταση (ή έκθεση) που εμφανίζει συνοπτικά, σε χρηματικές μονάδες, σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή και βάσει των γενικά παραδεκτών αρχών, τα μέσα δράσης μιας οικογένειας και τις πηγές προέλευσής τους.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 3:

ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ 30/06/2013

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ		ΠΑΘΗΤΙΚΟ	
Κατοικία	250.000	Ενυπόθηκο Στεγ. Δάνειο	180.000
Έπιπλα και Σκεύη	30.000	Καταναλωτικά Δάνεια	45.000
Καταναλωτικά Είδη	45.000	Πιστωτικές Κάρτες	5.000
Αυτοκίνητο	12.000	Φόροι Πληρωτέοι	8.000
Ταμείο	1.000	Τέλος Επιτηδεύματος	2.000
Καταθέσεις	22.000	ΚΑΘΑΡΗ ΘΕΣΗ	
Ομόλογα	10.000	Αποθεματικά	33.000
		Ίδια Κεφάλαια	97.000
ΣΥΝΟΛΟ	370.000	ΣΥΝΟΛΟ	370.000

Τι να συγκρατήσετε από αυτό το κεφάλαιο:

- Η βασική λογιστική ισότητα βασίζεται στην απλή σκέψη ότι σε κάθε οικονομική μονάδα τα μέσα δράσης, τα οποία διαθέτει, υποχρεωτικά πρέπει να ισούνται με τις πηγές προέλευσής τους. Χρησιμοποιώντας τον όρο μέσα δράσης εννοούμε τα μέσα, τα οποία έχει στην κατοχή της η επιχείρηση, με την άμεση ή έμμεση βοήθεια των οποίων πραγματοποιεί εμπορικές πράξεις στην αγορά της, δηλαδή τα κτίρια, τα μηχανήματα, τα έπιπλα, τα αποθέματα, τις απαιτήσεις, τις καταθέσεις όψεως, τα μετρητά του ταμείου της κ.ά.
- Μεταφέροντας την εμπειρία του ισολογισμού (όπως αυτός χρησιμοποιείται από τις επιχειρήσεις) στην καθημερινότητα ενός νοικοκυριού, αντιλαμβάνεται κανείς ότι θα μπορούσε να αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο επιλογής αποφάσεων.
- Και στην περίπτωση μιας οικογένειας ο ισολογισμός περιλαμβάνει στην πλευρά του ενεργητικού τα μέσα δράσης (τα περιουσιακά στοιχεία της οικογένειας που τη βοηθούν να επιτύχει τους στόχους της), και στην πλευρά του παθητικού τις υποχρεώσεις της οικογένειας σε αυτούς που έδωσαν τα χρήματα για να αποκτηθούν τα στοιχεία του ενεργητικού.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 4

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΣΤΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα μάθετε να:

1. Κατανοείτε την ανάγκη οργανωμένου και τεκμηριωμένου οικονομικού προγραμματισμού.
2. Αναπτύσσετε συγκεκριμένη στρατηγική στη διαχείριση εσόδων - εξόδων.
3. Συντάσσετε προϋπολογιστικές και απολογιστικές καταστάσεις εσόδων - εξόδων.
4. Φτιάχνετε καταστάσεις ταμειακής ροής.
5. Υπολογίζετε και να ερμηνεύετε τους αριθμοδείκτες απόδοσης, ρευστότητας, δανειακής επιβάρυνσης και ρυθμού μεταβολής κεφαλαίων και κερδών που αφορούν τη διαχείριση μιας οικογένειας.

Υποενότητα 1: Η ανάγκη οικονομικού προγραμματισμού

Στην υποενότητα αυτή θα εξετάσουμε:

- την ανάγκη του οικονομικού προγραμματισμού
- τις βασικές αρχές υλοποίησης του οικονομικού προγραμματισμού
- την ανάλυση και την κατάσταση Εσόδων - Εξόδων.

4.1.1 Η Ανάγκη Οικονομικού Προγραμματισμού

Ένας ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας που μπορεί να κρίνει την ηρεμία και την ευτυχία μιας οικογένειας είναι η χρηματοοικονομική διαχείριση και ο οικονομικός σχεδιασμός όλων των ενεργειών που συνθέτουν μια καθημερινότητα που παράγει έσοδα και έξοδα.

Πολλές οικογένειες, μικρές και μεγάλες, με πολύ ικανοποιητικό επίπεδο εισοδημάτων, συναντούν ανυπέρβλητες δυσκολίες οικονομικού χαρακτήρα, γιατί οι τρέχουσες και βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις τους υπερβαίνουν το ύψος των, έστω και πολύ, ικανοποιητικών εσόδων τους. Τι μπορεί να σημαίνει αυτό στην πράξη; Πιθανώς, είχαν πολύ μικρή ιδία συμμετοχή στις δαπάνες για στέγη, εξοπλισμό και καταναλωτικές δαπάνες, υπερβολικό δανεισμό, απουσία ρυθμίσεων πιστωτικού διακανονισμού με τους δανειστές, κ.λπ., με αποτέλεσμα οι ανάγκες για το τοκοχρεολύσιο και οι τρέχουσες υποχρεώσεις να μην μπορούν να καλυφθούν από τις ταμειακές εισροές.

Καταλαβαίνουμε, λοιπόν, ότι κάθε νέα οικογένεια, ανεξάρτητα από το επίπεδο εκπαίδευσης και των γνώσεων των μελών της σχετικά με την διαχείριση των οικονομικών της, θα πρέπει να γνωρίζει μερικές απλές έννοιες ώστε να κάνει έναν οικονομικό προγραμματισμό.

Έτσι, θα αποφύγει κρίσεις ταμειακής δυσχέρειας με όλες τις συνεπόμενες οδυνηρές επιπτώσεις, όπως πιεστική ανάγκη προσφυγής σε δανεισμό, συχνά από συγγενείς ή άλλες πηγές, προκειμένου να προλάβει τις άμεσες υποχρεώσεις του. Ο χρηματοοικονομικός σχεδιασμός επηρεάζει το πώς και με ποιους όρους θα μπορεί να εξασφαλίσει κανείς τα απαραίτητα κονδύλια για τη σύσταση, συντήρηση και ανάπτυξη της νέας επιχείρησης.

4.1.2 Η υλοποίηση του οικονομικού προγραμματισμού

Ο χρηματοοικονομικός προγραμματισμός αναφέρεται στον οικονομικό σχεδιασμό μιας επόμενης χρονικής περιόδου που, συνήθως, είναι είτε το επόμενο έτος είτε το επόμενο εξάμηνο, ακόμη και η επόμενη εβδομάδα. Συνήθως, ο οικονομικός προγραμματισμός μιας επιχείρησης ή μιας οικογένειας γίνεται σε ετήσια βάση και εκφράζεται με τον προϋπολογισμό εσόδων-εξόδων αλλά και όλες τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, με την διαφορά ότι δεν θα είναι απολογιστικές αλλά προϋπολογιστικές για το χρονικό διάστημα στο οποίο αναφέρονται. Ο προϋπολογισμός είναι ένα σχεδιάγραμμα των προϋπολογιστικών εσόδων και εξόδων της επιχείρησης ή της οικογένειας για το επόμενο οικονομικό έτος. Μέσω του σχεδιασμού η οικονομική μονάδα ή το νοικοκυριό προγραμματίζει, αποφασίζει και δρομολογεί διάφορες ενέργειες για την επίτευξη των σκοπών που έχει θέσει, χρησιμοποιώντας τα αντίστοιχα μέσα και επιλέγοντας την άριστη εναλλακτική λύση. Ο προγραμματισμός εξαρτάται κατά ένα μεγάλο βαθμό από εμπειρίες του παρελθόντος και την πορεία της μονάδας στο παρελθόν.

Προτεραιότητα δίδεται στον καθορισμό όλων των πιθανών πηγών εσόδων από πωλήσεις ή παροχή υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων όσων δεν έχουν ενεργοποιηθεί στο παρελθόν, και αυτό είναι το πιο σημαντικό στοιχείο για την περαιτέρω ανάπτυξη και μεγέθυνση της οικονομικής μονάδας. Δεύτερο βήμα είναι

ο προϋπολογισμός και η ανάλυση των εξόδων που θα απαιτηθούν από μια νέα δραστηριότητα ή επέκταση των ήδη υπάρχοντων.

Σκοπός τού προϋπολογισμού δεν είναι να σας πείσει να μην ξεδεύετε τα χρήματά σας αλλά να σας βοηθήσει να τα ξεδεύετε αποτελεσματικά. Οργανώνοντάς τα, μπορείτε να εντοπίσετε κάποια έξοδα που δεν είναι αναγκαία και, περικόποντάς τα, να εξοικονομήσετε χρήματα για άλλες πιο σημαντικές ανάγκες. Για να λειτουργήσει αποτελεσματικά ο προϋπολογισμός σας θα πρέπει να τον καταρτίσετε θέτοντας λογικούς στόχους και να τον τηρείτε χωρίς παρεκκλίσεις, πειθαρχώντας σε τυχόν παρορμήσεις σας.

Είναι εύκολο να καταρτίσετε έναν προϋπολογισμό και να τον τηρήσετε! Σύμφωνα με ορισμένους ειδικούς, μπορείτε να ακολουθήσετε τα πιο κάτω βήματα για να συντάξετε τον προϋπολογισμό σας.

Βήμα 1: Καθορίστε τους στόχους σας

Πρώτα, εντοπίστε τους στόχους σας. Θέλετε να ανακαινίσετε το σπίτι σας, να ξεκινήσετε ένα ασφαλιστικό πρόγραμμα, να προγραμματίσετε τις σπουδές των παιδιών σας. Θέλετε επίσης, να μπορείτε να κάνετε μερικές εκδρομές μέσα στο χρόνο, να αγοράσετε καινούρια τηλεόραση και νέο υπολογιστή. Ρωτήστε τον εαυτό σας τι έχει σημασία για εσάς, τι χρειάζεστε και τι θέλετε. Αν είστε παντρεμένος, θα πρέπει να συζητήσετε με τον/την σύντροφό σας και να αποφασίσετε ποιοι είναι οι κοινοί σας στόχοι. Από τη στιγμή που γνωρίζετε τι θέλετε, μπορείτε να ξεκινήσετε την κατάρτιση του προϋπολογισμού.

Ομαδοποιήστε τους οικονομικούς σας στόχους σε τρεις τομείς: βραχυπρόθεσμοι, μεσοπρόθεσμοι και μακροπρόθεσμοι οικονομικοί στόχοι.

Βραχυπρόθεσμοι στόχοι είναι οι στόχοι που μπορείτε να πετύχετε σε ένα-δύο χρόνια. Μπορεί να συμπεριλαμβάνουν την εξόφληση ενός χρέους πιστωτικής κάρτας τής τάξης των €1.000, την αγορά μιας νέας τηλεόρασης ή τα έξοδα διακοπών σας.

Μεσοπρόθεσμοι στόχοι είναι οι στόχοι που θέλετε να πετύχετε τα επόμενα 2 - 5 χρόνια. Για παράδειγμα, μπορεί να θέλετε να μαζέψετε χρήματα για την προκαταβολή τής αγοράς ενός σπιτιού ή για αγορά επίπλων.

Μακροπρόθεσμοι στόχοι είναι οι στόχοι που χρειάζεται μια πενταετία και περισσότερο για να επιτευχθούν.

Βήμα 2: Συλλέξτε πληροφορίες

Μαζέψτε όλα τα στοιχεία τού εισοδήματός σας και των εξόδων του σπιτιού σας. Πρέπει να κοιτάξετε σε βάθος και με ειλικρίνεια τα έξοδά σας. Ο προϋπολογισμός πρέπει να αποτελεί μια ακριβή εικόνα, και όχι ένα «σενάριο καλύτερης περίπτωσης».

Μαζέψτε τα ακόλουθα στοιχεία:

- Αποκόμματα μισθοδοσίας.

- Την περσινή φορολογική δήλωση του εισοδήματός σας.
- Τα αποκόμματα επιταγών που έχετε εκδώσει.
- Λογαριασμούς πιστωτικών καρτών.
- Στοιχεία πληρωμών για μεγάλες αγορές, όπως είναι τα δάνεια για αγορά αυτοκινήτων και τα καταναλωτικά δάνεια.
- Λογαριασμούς τραπεζών και επενδυτικών εταιρειών.

Βήμα 3: Ενημερωθείτε για το πού βρισκόσαστε

Αφού μαζέψετε όλα τα στοιχεία, χρησιμοποιήστε τα για να κατανοήσετε πώς συνθίζατε να ξοδεύετε μέχρι σήμερα. Έτσι, θα αντιληφθείτε τη σχέση του εισοδήματος και των εξόδων σας. Μπορεί να σας πάρει καιρό για να καταλάβετε ακριβώς πού βρισκόσαστε, αλλά ο πρώτος προϋπολογισμός θα σας δώσει μια καλή εικόνα του τι εισπράττετε και πού ξοδεύετε.

Πρέπει να οργανώσετε τα στοιχεία σας σε τρεις τομείς:

■ Τι εισπράττετε:

Αθροίστε το εισόδημά σας από διάφορες πηγές, συμπεριλαμβάνοντας τον καθαρό μισθό, προμήθειες και μπόνους, διατροφή, οικονομική στήριξη παιδιών, κοινωνικές ασφαλίσεις, συντάξεις, αναπηρικές αποδοχές, τόκους, μερίσματα κ.λπ.

■ Τι ξοδεύετε:

Αθροίστε τα σταθερά και τα κυμαινόμενα έξοδά σας. Τα σταθερά σας έξοδα είναι αυτά που δεν αλλάζουν κάθε μήνα και δεν μπορούν εύκολα να καταργηθούν, όπως ενόικιο, δόση στεγαστικού δανείου, ασφάλειες, δόσεις δανείων, αποταμίευση για συνταξιοδότηση κ.λπ. Τα κυμαινόμενα έξοδα είναι αυτά που αλλάζουν και που θα μπορούσαν να μειωθούν ή και να καταργηθούν, όπως συνδρομή κλωδικής τηλεόρασης, τρόφιμα, βενζίνη, τηλέφωνο, video club, αγορά περιοδικών κ.λπ.

■ Καθαρά κέρδη ή ζημιές:

Αφαιρέστε τις συνολικές σας δαπάνες από το συνολικό σας εισόδημα. Το υπόλοιπο αποτελεί το «διαθέσιμο εισόδημά» σας που μπορείτε να το χρησιμοποιείτε για έκτακτες ανάγκες και για την κάλυψη των στόχων του προϋπολογισμού σας.

Βήμα 4: Ελέγξτε το καθαρό σας πλεόνασμα

Τα καθαρά σας κέρδη αποτελούν τη διαφορά μεταξύ των εσόδων και των εξόδων σας. Αποτελούν ένα σίγουρο τρόπο να διαπιστώσετε αν ξοδεύετε πολλά.

Αν το αποτέλεσμα είναι θετικό, μπορείτε να αυξήσετε τα ποσά που δαπανάτε για την εξόφληση του χρέους σας ή να προσθέσετε στις αποταμιεύσεις σας. Αν το αποτέλεσμα είναι αρνητικό, ξοδεύετε παραπάνω απ' ό,τι θα εισπράττετε και μάλλον χρηματοδοτείτε το έλλειμμα σας με δανεισμό. Αν ξοδεύετε πάνω από το

40% του καθαρού σας μισθού για την αποπληρωμή δανείων και πιστωτικών καρτών, βρίσκεστε σε επικίνδυνη ζώνη. Αν δεν έχετε καθαρά κέρδη αλλά ζημιές, πρέπει να εξετάσετε κάθε κυμαινόμενη δαπάνη και να αποφασίσετε πώς θα ελέγξετε τα έξοδά σας.

Βήμα 5: Να παρακολουθείτε τα έξοδά σας

Αφού καταρτίσετε τον πρώτο σας προϋπολογισμό, αρχίστε να τηρείτε μηνιαίο λογαριασμό εξόδων. Ακόμη και αν έχετε καθαρά κέρδη και όχι ζημιές, είναι πολύ σημαντικό να μαθαίνετε πώς ξοδεύετε τα χρήματά σας. Έχετε ένα μικρό μπλοκάκι μαζί σας παντού και σημειώνετε όλες σας τις αγορές και τις αναλήψεις. Θα εκπλαγείτε με όλα όσα θα μάθετε σχετικά με τις συνήθειές σας. Για παράδειγμα, πόσα ξοδεύετε για καφέδες, μικρογεύματα, περιοδικά και αναψυκτικά; Ο στόχος παρακολούθησης των εξόδων σας είναι να καταλάβετε πού πάνε τα χρήματά σας.

4.1.3 Ανάλυση Εσόδων Εξόδων και Κατάσταση Εσόδων - Εξόδων

Το εισόδημα είναι το σύνολο των χρημάτων εντός συγκεκριμένης περιόδου από διάφορες πηγές. Περιλαμβάνει τα έσοδα από επαγγελματική δραστηριότητα (μισθοί, αμοιβές, δώρο Χριστουγέννων, μπόνους, συμμετοχή εργαζομένων επί των κερδών κ.λπ.), τα επιδόματα (οικογενειακό, ανεργίας κ.ά.), τις συντάξεις (γήρατος, αναπηρίας) και λοιπά έσοδα (από τόκους, ενοίκια κ.λπ.).

Τα έξοδα κατατάσσονται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες: σε πάγια, τρέχοντα και περιστασιακά. Τα πάγια έξοδα είναι τα... αναπόφευκτα που πρέπει να καταβάλλονται σε δεδομένες χρονικές στιγμές (φόροι, ασφάλιστρα, ΔΕΚΟ, διδάκτρα, ενοίκιο, δόσεις δανείων). Τα τρέχοντα έξοδα είναι τα έξοδα που κάνουμε συχνά ή και ακόμα καθημερινά και μπορούν να περιοριστούν ή ακόμα και -κάποια από αυτά να διακοπούν (διατροφή, προϊόντα προσωπικής φροντίδας, συντήρηση σπιτιού, υγεία, ένδυση, διασκέδαση, ταξίδια, καλλωπισμός κ.ά.). Όσο για τα περιστασιακά ή έκτακτα έξοδα είναι αυτά που προκύπτουν ξαφνικά και πρέπει, πάντοτε, να προβλέψουμε να έχουμε κάποια χρήματα αποταμιευμένα (επισκευές κατοικίας ή αυτοκινήτου, αγορά ή αντικατάσταση συσκευών και επίπλων, δώρα κ.λπ.).

Για να θέσετε τον προϋπολογισμό σας υπό έλεγχο χρειάζεται καλή οργάνωση και μεθοδικότητα. Ανοίξτε ένα φάκελο εσόδων και ένα φάκελο εξόδων.

Καταγράψτε με λεπτομέρειες όλα σας τα έξοδα.

Ξεκινήστε την καταγραφή σε ημερήσια βάση. Δε μπορείτε να φανταστείτε πόσα χρήματα ξοδεύετε στο περίπτερο, στις αστικές συγκοινωνίες κ.λπ.

Ταξινομήστε, χωριστά, σε κάθε φάκελο τα αποδεικτικά των εσόδων σας των εξόδων σας.

(α) Οι λογαριασμοί ηλεκτρικού, τηλεφώνου, νερού κ.λπ. δεν είναι μηνιαίοι. Εμφανίζονται κάθε δίμηνο, τρίμηνο. Πρέπει να τους χωρίσετε σε μηνιαίες πληρωμές, για να γνωρίζετε ποια έξοδα αντιστοιχούν σε κάθε μήνα. Αν δεν έχετε

προβλέψει να έχετε κάποια χρήματα «στην άκρη», όταν θα έρθει π.χ. ο εκκαθαριστικός λογαριασμός του ρεύματος, για ένα τετράμηνο, ίσως δυσκολευτείτε να τον πληρώσετε.

(β) Κάποια έξοδα είναι ετήσια, π.χ. φόρος εισοδήματος, ασφάλιστρα, τέλη κυκλοφορίας αυτοκινήτου. Για το λόγο αυτό η καταγραφή πρέπει να γίνεται σε ημερήσια βάση και να συνεχιστεί τουλάχιστον για ένα έτος, αν θέλουμε να έχουμε ξεκάθαρη εικόνα.

(γ) Τσεκάρετε δύο φορές μεμονωμένα έξοδα καθώς και μικροέξοδα.

(δ) Καταρτίστε τον οικονομικό απολογισμό της προηγούμενης χρονιάς: καταγράψτε το σύνολο των ετήσιων δαπανών σας βάσει των αποδείξεων που έχετε κρατήσει και υπολογίστε το σύνολο των τακτικών σας εσόδων.

(ε) Καταρτίστε έναν προσωρινό προϋπολογισμό στην αρχή της χρονιάς. Οι προϋπολογιζόμενες δαπάνες σας πρέπει να αυξηθούν κατά 5% ώστε να ληφθεί υπόψη η αύξηση του κόστους ζωής. Πρέπει επίσης να προβλέψετε ένα ποσό που θα αποταμιευτεί για την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών (ιδίως αν υπάρχει περίπτωση να σταματήσετε να εργάζεστε).

(στ) Καταρτίστε έναν μηνιαίο προϋπολογισμό. Διαιρέστε το σύνολο των ετήσιων δαπανών και το σύνολο των εσόδων με το 12.

Πρέπει να παρακολουθείτε τακτικά την πορεία των οικονομικών σας βάσει του προϋπολογισμού. Ελέγχετε τα έξοδά σας, τα αντίγραφα του τραπεζικού σας λογαριασμού, τις αναλήψεις σας και κάντε τις αναγκαίες τροποποιήσεις κάθε φορά που χρειάζεται να ενσωματώσετε στον προϋπολογισμό σας απρόβλεπτα έξοδα (π.χ. επισκευή σοβαρής βλάβης του αυτοκινήτου).

Και μερικές συμβουλές, για να αποφύγετε τα περιττά έξοδα:

- Φροντίστε να τακτοποιείτε τα πάγια έξοδα χωρίς καθυστέρηση (ενοίκιο, λογαριασμοί, φορολογία, ασφάλιστρα).
- Αν συναντήσετε πρόσκαιρες οικονομικές δυσκολίες μη διστάσετε να επικοινωνήσετε με τους πιστωτές σας (τράπεζα, ΔΕΗ, ΟΤΕ) για να ενημερωθείτε για τις σχετικές προθεσμίες πληρωμής ή να ζητήσετε παράταση ή διακανονισμό με δόσεις.
- Συγκρίνετε τις τιμές πριν αγοράσετε οτιδήποτε.
- Μην καταφεύγετε σε δανεισμό για την κάλυψη τρεχουσών αναγκών (τρόφιμα, ρούχα).
- Με το πέρασμα του χρόνου, θα διαπιστώσετε ότι οι έλεγχοι των οικονομικών σας θα σας βοηθήσουν να κάνετε μικρές, ίσως και ανεπαίσθητες, αλλαγές στη συμπεριφορά σας και θα εξοικονομήσετε πολλά χρήματα.

Για να προχωρήσετε σε μία μεγάλη αγορά με σιγουριά πρέπει να γνωρίζετε τις οικονομικές σας δυνατότητες, δηλαδή να υπολογίσετε αν θα έχετε χρήματα ώστε να αντιμετωπίσετε τις δαπάνες σας, μέχρι να εισπράξετε τον επόμενο μισθό σας στο τέλος του μήνα.

Έχετε δύο δυνατότητες: να αποταμιεύσετε έως ότου συγκεντρώσετε το ποσό που χρειάζεται ή να καταφύγετε στο δανεισμό για να πραγματοποιήσετε αμέσως

το σχέδιό σας. Η δεύτερη λύση ενέχει κινδύνους γι' αυτό και απαιτεί περίσκεψη, λέει η Κομισιόν, καθώς πρέπει να είστε βέβαιοι ότι μπορείτε να καταβάλλετε τις συχνά πολυτεείς δόσεις.

Συστήνει να θέσετε στον εαυτό σας τα ακόλουθα ερωτήματα: το αγαθό που σχεδιάζετε να αγοράσετε είναι πραγματικά αναγκαίο; Μήπως η ανακαίνιση μπορεί να αναβληθεί; Το κόστος του ταξιδιού που ονειρεύεστε είναι λογικό;

Στη συνέχεια, εξετάστε τις οικονομικές σας δυνατότητες. Αν τα έσοδά σας είναι λιγότερα ή ίσα με τα έξοδά σας, αναβάλετε αγορές. Αν τα έσοδά σας είναι περισσότερα, μπορείτε να καταφύγετε στον δανεισμό, αλλά με μεγάλη προσοχή: η μηνιαία δόση για την αποπληρωμή του ποσού δεν πρέπει να αντιστοιχεί στο σύνολο του μηνιαίου υπολοίπου. Το ιδανικό είναι να υπάρχει πάντα ένα περιθώριο ασφαλείας για την κάλυψη απρόβλεπτων εξόδων.

Η βασική αρχή είναι η εξής: Αν η μηνιαία δόση υπερβαίνει το 40% του καθαρού εισοδήματος (αυτού που μένει αφού αφαιρεθούν φόροι και ασφαλιστικές εισφορές) δεν πρέπει να προσφύγετε στο δανεισμό. Αυτό το ποσοστό ισχύει για εισοδήματα άνω των 2.000 ευρώ. Όσο μικρότερο είναι το εισόδημα, τόσο χαμηλότερο πρέπει να είναι αυτό το ποσοστό.

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΣΟΔΩΝ - ΕΞΟΔΩΝ 1

Μηνιαία Έσοδα

Μηνιαία έσοδα	Προβλεπόμενα	Πραγματικά	Διακύμανση
Εισόδημα 1			
Εισόδημα 2			
Επιπλέον έσοδα			
Άλλο			
ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΕΣΟΔΑ			

Μηνιαία Έξοδα

Έξοδα στέγασης	Προβλεπόμενα	Πραγματικά	Διακύμανση
Στεγαστικό δάνειο ή ενοίκιο			
Δεύτερο στεγαστικό δάνειο ή ενοίκιο			
Τηλέφωνο			
Ηλεκτρικό			
Αέριο			

Ύδρευση και αποχέτευση			
Συνδρομτική τηλεόραση			
Δημοτικά τέλη			
Συντήρηση ή επισκευές			
Προμήθειες			
Άλλο			
ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ			

Ασφάλιση	Προβλεπόμενα	Πραγματικά	Διακύμανση
Σπιτιού			0
Υγείας	120	120	0
Ζωής			0
Άλλο			0
ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	120	120	0

Φαγητό	Προβλεπόμενα	Πραγματικά	Διακύμανση
Τρόφιμα			
Γεύματα σε εστιατόριο			
Άλλο			
ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ			

Παιδιά	Προβλεπόμενα	Πραγματικά	Διακύμανση
Ιατρικά			
Ρούχα			
Δίδακτρα σχολείου			
Σχολικά είδη			
Αμοιβές ή τέλη οργανισμών			
Χρήματα για φαγητό			
Παιδική φροντίδα			
Παιχνίδια			
Άλλο			
ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ			

Κατοικίδια	Προβλεπόμενα	Πραγματικά	Διακύμανση
Φαγητό			
Ιατρικά			
Φροντίδα			
Παιχνίδια			
Άλλο			
ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ			

Προσωπική φροντίδα	Προβλεπόμενα	Πραγματικά	Διακύμανση
Ιατρικά			0
Μαλλιά/νύχια			0
Ρούχα			0
Στεγνοκαθαριστήριο			0
Γυμναστήριο			0
Αμοιβές ή τέλη οργανισμών			0
Άλλο			0
ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	0	0	0

Διασκέδαση	Προβλεπόμενα	Πραγματικά	Διακύμανση
Βίντεο/DVD			0
CD			0
Ταινίες			0
Συναυλίες			0
Αθλητικές εκδηλώσεις			0
Θέατρο			0
Άλλο			0
ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	0	0	0

Δάνεια	Προβλεπόμενα	Πραγματικά	Διακύμανση
Προσωπικά			0
Φοιτητικά			0
Πιστωτική κάρτα			0
Πιστωτική κάρτα			0
Πιστωτική κάρτα			0
Άλλο			0
ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	0	0	0
Φόροι	Προβλεπόμενα	Πραγματικά	Διακύμανση
Κρατικοί			0
Περιφερειακοί			0
Δημοτικοί			0
Άλλο			0
ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	0	0	0
Αποταμιεύσεις ή επενδύσεις	Προβλεπόμενα	Πραγματικά	Διακύμανση
Λογαριασμός αποταμίευσης			0
Λογαριασμός επένδυσης			0
Πανεπιστήμιο			0
Άλλο			0
ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	0	0	0
Δώρα και δωρεές	Προβλεπόμενα	Πραγματικά	Διακύμανση
Φιλανθρωπικό έργο 1			0
Φιλανθρωπικό έργο 2			0
Φιλανθρωπικό έργο 3			0
ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	0	0	0

Νομικά	Προβλεπόμενα	Πραγματικά	Διακύμανση
Δικηγόρος			0
Διατροφή			0
Πληρωμές κατασχέσεων ή ποινών			0
Άλλο			0
ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	0	0	0

Υποενότητα 2: Οικογενειακό cash flow

Στην υποενότητα αυτή θα εξετάσουμε:

- την κατάσταση ταμειακής ροής (Cash flow).

4.2.1 Κατάσταση Ταμειακής Ροής (Cash flow)

Είναι γεγονός ότι πάνω από το ένα τρίτο των μικρών επιχειρήσεων αποτυγχάνουν λόγω έλλειψης χρηματικών διαθεσίμων. Επίσης, ένας σημαντικός αριθμός οικογενειών βλέπουν να εξαντλούνται τα χρηματικά διαθέσιμα που έχουν αρκετές ημέρες πριν εισπράξουν τον μισθό ή τα προβλεπόμενα εισοδήματά τους. Είναι επομένως αναγκαίο, αφού κατανοήσουμε τη σημασία των χρηματικών ροών, να προβλέπουμε και να σχεδιάζουμε τη διαχείριση των ταμειακών μας πραγμάτων, βελτιώνοντας έτσι τις πιθανότητές μας για επιτυχία.

Ίσως η πιο σοβαρή πηγή άγχους τόσο για τις οικογένειες όσο και για τις επιχειρήσεις είναι ο φόβος ότι δεν θα έχουν αρκετά χρήματα να πληρώσουν τους λογαριασμούς που καταφθάνουν και δεν μπορούν να περιμένουν.

Με τη στενή παρακολούθηση του χρόνου είσπραξης των προς εμάς οφειλών και πληρωμών των υποχρεώσεών μας, του υπολοίπου του ταμείου και των καταθέσεών μας, των υπολοίπων των δανείων μας και του χρόνου εξόφλησης των δόσεων, είμαστε σε θέση να εντοπίσουμε, έγκαιρα, καθυστερήσεις στην είσπραξη λογαριασμών, εξωπραγματικά μεγάλες δόσεις στα δάνεια και τους όρους πληρωμής των προμηθευτών που μας αδικούν.

Ο καλύτερος τρόπος να προστατευτούμε είναι να παρακολουθούμε στενά τα χρήματα που έχουμε, τα χρήματα που κάνει να πάρουμε και τα χρήματα που κάνει να δώσουμε (εισροές - εκροές) με ένα απλό εργαλείο που λέγεται Κατάσταση Ταμειακής Ροής.

Η Κατάσταση Ταμειακής Ροής, ή αλλιώς Κατάσταση Χρηματικών Ροών, απεικονίζει την πραγματική κίνηση χρήματος (μετρητά, επιταγές, χρεόγραφα κ.λπ.) σε μια επιχείρηση. Είναι η ανάλυση των χρημάτων που απαιτούνται για την ομαλή

λειτουργία μιας επιχείρησης σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Η ίδια λογική μπορεί να εφαρμοστεί στην ροή χρήματος μιας οικογένειας - νοικοκυριού σε πιο απλή μορφή.

Η Κατάσταση Ταμειακής Ροής συμβάλει στη διασφάλιση της χρονικής αλληλουχίας των πληρωμών κατά τέτοιο τρόπο ώστε να υπάρχουν αρκετά χρηματικά διαθέσιμα για την κάλυψη των υποχρεώσεων. Μ' αυτή την έννοια, βοηθά στην πρόβλεψη των χρηματικών αναγκών και των πηγών από τις οποίες θα καλυφθούν, προκειμένου να προλαμβάνουμε δυσάρεστες εκπλήξεις και ίσως δανεισμό με ασύμφορους όρους κάτω από το κράτος του πανικού.

Η κατάσταση Χρηματικών Ροών μπορεί να αφορά σε οποιαδήποτε χρονική περίοδο, αλλά καλύτερα να καλύπτει περίοδο ενός έτους, σε παραλληλισμό με τα Προϋπολογιστικά Αποτελέσματα εξόδων-εσόδων, σε μηνιαία βάση, αλλά να αναθεωρείται ανά τρίμηνο σύμφωνα με τις πραγματικές εξελίξεις.

Η Κατάσταση αυτή είναι απαραίτητο συμπλήρωμα στον οικονομικό προγραμματισμό, στη σύνταξη του οποίου θα βοηθήσει ο λογιστής ή ο οικονομικός σύμβουλος με τον οποίο συνεργάζονται τα μέλη μιας οικογένειας ή ο ιδιοκτήτης μιας επιχείρησης. Είναι όμως και πρακτικό εργαλείο για την παρακολούθηση της τρέχουσας κατάστασης, αλλά και βραχυπρόθεσμα.

Στον πίνακα 1 έχουμε την δυνατότητα να δούμε πώς φτιάχνεται μια κατάσταση ταμειακής ροής για ένα τρίμηνο σε μια οικογένεια. Στο πρώτο κομμάτι προσδιορίζουμε επακριβώς τις εισπράξεις-εισροές που θα έχουμε μέσα στο μήνα. Για παράδειγμα τον μήνα Ιανουάριο έχουμε 5.400 €. Αντίστοιχα οι πληρωμές για τον μήνα Ιανουάριο φτάνουν τα 9.700 €.

A. ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ ΓΙΑ	ΙΑΝ.	ΦΕΒ.	ΜΑΡ.
Μισθός Συζύγου Α´	1.500	1.500	1.500
Καθαρά Έσοδα από Ελευθέριο Επάγγελμα Συζύγου Β´	2.200	2.200	1.800
Εισπραχθέντα Ενοίκια	1.200	1.200	1.200
Λοιπά Έσοδα	600	600	300
ΣΥΝΟΛΟ	5.400	5.400	4.800

A. ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΓΙΑ	ΙΑΝ .	ΦΕΒ.	ΜΑΡ.
Ενοίκια	600	600	600
Διατροφή	500	400	800
Έξοδα μετακινήσεων και Ψυχαγωγίας	1500	800	1200
ΔΕΚΟ	450	250	550
Ένδυση	500	400	600

Δίδακτρα	300	300	300
Ασφαλιστικά Συμβόλαια	500	0	0
Φόροι Εισφορές	5.000	0	1.000
Δάνεια	350	250	380
ΣΥΝΟΛΟ	9.700	3.000	5.430
CASH FLOW	-4.300	2.400	- 630
ΤΑΜΕΙΑΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ	ΙΑΝ.	ΦΕΒ.	ΜΑΡ.
Διαθέσιμα Αρχής (+)	3.000	0	1.050
Εισπράξεις (+)	5.400	5.400	4.800
Πληρωμές (-)	9.700	3.000	5.430
Οικογενειακό Κεφάλαιο Κίνησης Αρχής (-)	0	1.300	0
Τόκοι Κεφαλαίου Κίνησης (-)	0	50	0
Οικογενειακό Κεφάλαιο Κίνησης Τέλους	1.300	0	0
Διαθέσιμα Τέλους	0	1.050	420
ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΚΙΝΗΣΗΣ	1.300	0	0

Συνεπώς, υπάρχει ένα έλλειμμα 4.300 €, διότι τα έξοδα αυτόν τον μήνα υπερκαλύπτουν τα έσοδα. Για να προσδιορίσει το νοικοκυριό το ακριβές ποσό που θα χρειαστεί σαν κεφάλαιο κίνησης το οποίο και θα δανειστεί από την τράπεζα για να καλύψει την διαφορά θα πρέπει να κάνει ταμειακό προγραμματισμό. Στην αρχή θα προσθέσει τα χρήματα που έχει διαθέσιμα στο σπίτι και την τράπεζα στην αρχή του μήνα (διαθέσιμα αρχής) συν τις εισπράξεις. Από το ποσό αυτό θα αφαιρέσει τις πληρωμές, το ποσό που δανείστηκε ως οικογενειακό κεφάλαιο κίνησης τον προηγούμενο μήνα (ήταν μηδέν), τους τόκους κεφαλαίου κίνησης του προηγούμενου μήνα (επίσης μηδέν), και καταλήγει στον προσδιορισμό του τελικού ελλείμματος (1.300 € που αποτελεί και την ανάγκη του σε κεφάλαιο κίνησης).

Υποενότητα 3: Δείκτες ρευστότητας δανειακών υποχρεώσεων, απόδοσης και μεταβολής εισοδημάτων και κερδών

Στην υποενότητα αυτή θα εξετάσουμε:

- τους βασικούς αριθμοδείκτες που χρησιμοποιούνται στον οικονομικό προγραμματισμό και τη σημασία τους εφαρμοσμένους στον οικογενειακό προγραμματισμό.

4.3.1 Η έννοια του αριθμοδείκτη

Ως **Δείκτης ή Αριθμοδείκτης** ορίζεται το πηλίκο ενός μεγέθους των λογιστικών καταστάσεων μιας επιχείρησης προς ένα άλλο μέγεθος των λογιστικών καταστάσεων. Το αποτέλεσμα της διαίρεσης δίνει ένα καθαρό αριθμό (ή ποσοστό), που δεν μετράται σε νομισματική ή άλλη μονάδα μέτρησης και το οποίο μπορεί να συγκριθεί με τα αντίστοιχα νούμερα άλλων επιχειρήσεων ή κλάδων παραγωγής. Στη ουσία, αποτελεί κλάσμα που μετρά πόσες φορές καλύπτει (είναι δηλαδή μεγαλύτερος) ο αριθμητής τον παρανομαστή. Στην περίπτωση του επιχειρηματικού σχεδίου οι αριθμοδείκτες προκύπτουν από τα στοιχεία των προβλεπτικών ισολογισμών και καταστάσεων αποτελεσμάτων χρήσης του σχεδίου.

Το μέτρο σύγκρισης για κάθε αριθμοδείκτη δεν είναι ενιαίο ούτε δεδομένο. Εξαρτάται κάθε φορά από την κλαδική και μακροοικονομική συγκυρία, καθώς επίσης και από το μακροοικονομικό χαρακτήρα ορισμένων ιδιοτυπιών.

Στην πράξη, υπάρχουν πάρα πολλοί αριθμοδείκτες. Στις απαιτήσεις οικονομικού προγραμματισμού η ανάλυση θα περιοριστεί στον υπολογισμό τεσσάρων δεικτών, αυτών που ακολουθούν, οι οποίοι θεωρούνται σημαντικοί διότι δίνουν στον αναγνώστη άμεση πληροφόρηση για την:

- Ικανότητα της επιχείρησης/οικογένειας να ανταποκριθεί στις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις μέσα από ένα ικανοποιητικό επίπεδο ρευστότητας.
- Δυναμική των εισοδημάτων της μέσα από την παρουσίαση του ρυθμού μεταβολής τους από έτος σε έτος.
- Δανειακή επιβάρυνση στην οποία βρίσκεται.

Συνέπεια των ανωτέρω είναι η χρησιμοποίηση των κάτωθι αριθμοδεικτών:

(1ον) Δείκτης Άμεσης Ρευστότητας: Μετρά την ικανότητα της επιχείρησης/οικογένειας να μπορεί να ανταποκρίνεται στις βραχυχρόνιες υποχρεώσεις της. Όταν η τιμή του δείκτη > 1 , τότε η επιχείρηση/οικογένεια μπορεί να ανταποκριθεί στις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της. Όταν η τιμή του δείκτη < 1 , τότε η επιχείρηση/οικογένεια αντιμετωπίζει δυσκολίες στην κάλυψη των υποχρεώσεων της.

Αντί για το κυκλοφορούν ενεργητικό μείον τα αποθέματα, στον οικογενειακό δείκτη συμπεριλαμβάνουμε τα ρευστά διαθέσιμα της οικογένειας και τα ποσά που αναμένεται να εισπράξει τα οποία και ονομάζουμε απαιτήσεις εισοδήματος.

Υπολογισμός Δείκτη

$$\text{Δείκτης Άμεσης Ρευστότητας} = \frac{\text{(Απαιτήσεις Εισοδήματος + Ρευστά Διαθέσιμα)}}{\text{Βραχυπρόθεσμες Υποχρεώσεις}}$$

(2ον) Δείκτης Δανειακής Επιβάρυνσης: Μετρά την ικανότητα της επιχείρησης/οικογένειας για κάλυψη των συνολικών υποχρεώσεών της. Όσο πλησιάζει το 0 τόσο μικρότερο είναι το ποσό των δανειακών υποχρεώσεων, άρα τόσο καλύτερη

και η θέση της. Αντίθετα, όσο αυξάνει η τιμή του δείκτη και ειδικότερα όταν γίνει >2, τόσο αυξάνει και ο βαθμός ανικανότητας της επιχείρησης/οικογένειας να αποπληρώσει τα δάνεια και τις υποχρεώσεις της με ίδια μέσα.

Υπολογισμός Δείκτη

$$\text{Δείκτης Δανειακής Επιβάρυνσης} = \frac{\text{Σύνολο Δανειακών Υποχρεώσεων (Μακροπρόθεσμες + Βραχυπρόθεσμες)}}{\text{Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων}}$$

(3ον) Ρυθμός Μεταβολής Κύκλου Εργασιών/Εισοδημάτων

Υπολογισμός Δείκτη

$$\text{Ρυθμός Μεταβολής ΚΕ} = \frac{\text{Πωλήσεις/Εισοδήματα Έτους} - \text{Πωλήσεις/Εισοδήματα Προηγούμενου Έτους}}{\text{Πωλήσεις / Εισοδήματα Προηγούμενου Έτους}} * 100$$

Εάν υπάρξει μείωση του κύκλου εργασιών από έτος σε έτος αυτό θα μεταφραστεί σε αρνητικό πρόσημο (-).

(4ον) Ρυθμός Μεταβολής Πλεονασμάτων προ Φόρων

Υπολογισμός Δείκτη

$$\text{Ρυθμός Μεταβολής ΚΠΦ} = \frac{\text{Πλεονάσματα Έτους} - \text{Πλεονάσματα Προηγούμενου Έτους}}{\text{Πλεονάσματα Προηγούμενου Έτους}} * 100$$

Εάν υπάρξει μείωση των κερδών από έτος σε έτος αυτό θα μεταφραστεί σε αρνητικό πρόσημο (-).

Τι να συγκρατήσετε από αυτό το κεφάλαιο:

- Στην συγκεκριμένη διδακτική ενότητα παρουσιάστηκαν τα κύρια συνθετικά στοιχεία του οικονομικού προγραμματισμού και της οικονομικής διαχείρισης με ένα τεκμηριωμένο χρηματοοικονομικό πλάνο. Επίσης, παρουσιάστηκαν οικονομικές καταστάσεις προϋπολογιστικού ή απολογιστικού χαρακτήρα οι οποίες θα μπορούσαν να αποτελέσουν εργαλεία για τον οικονομικό σχεδιασμό μιας οικογένειας.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 5

Ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα μάθετε να:

1. Κατανοείτε την ανάγκη χρησιμοποίησης κριτηρίων αξιολόγησης των επενδυτικών αποφάσεων.
2. Κατανοείτε τον τρόπο χρήσης των διάφορων κριτηρίων αξιολόγησης.
3. Κατανοείτε και απαριθμείτε τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του κάθε κριτηρίου αξιολόγησης.
4. Εντοπίζετε τα διάφορα προβλήματα που αναδύονται κατά την διαδικασία αξιολόγησης.
5. Αποδέχεστε ή απορρίπτετε μια επένδυση σύμφωνα με τα διάφορα κριτήρια.
6. Εντοπίζετε σε ποια σημεία το κάθε κριτήριο υπερέχει ή παρουσιάζει αδυναμίες.
7. Επιλέγετε μεταξύ επενδύσεων που αφορούν το Χρηματιστήριο, τα Αμοιβαία Κεφάλαια και τις επενδύσεις σε Αξιόγραφα.

Υποενότητα 1: Οριακή/Μέση Ροπή για Κατανάλωση/ Αποταμίευση – Διάρθρωση Χαρτοφυλακίου και Ζήτηση περιουσιακών στοιχείων

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης υποενότητας θα εξεταστούν τα ακόλουθα θέματα:

- η οριακή/μέση ροπή για αποταμίευση/κατανάλωση
- η διάρθρωση χαρτοφυλακίου και η ζήτηση περιουσιακών στοιχείων
- η προσδοκώμενη απόδοση
- η ρευστότητα
- ο κίνδυνος.

5.1.1 Οριακή/Μέση Ροπή για Κατανάλωση/Αποταμίευση

Πώς τα άτομα κατανέμουν τον πλούτο τους μεταξύ των διαφόρων περιουσιακών στοιχείων, ένα από τα οποία είναι και το χρήμα; Αρχικά, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων που επιλέγει κάθε οικογένεια να κατέχει ονομάζεται **χαρτοφυλάκιο**. Η απόφαση για το ποια περιουσιακά στοιχεία θα έχει στην κατοχή της και πόση ποσότητα ονομάζεται επιλογή χαρτοφυλακίου.

Η βασική απόφαση που κάθε νοικοκυριό πρέπει να πάρει είναι τι ποσοστό του εισοδήματός του θα καταναλώσει και τι θα αποταμιεύσει ή θα επενδύσει. Τα μεγέθη που αποτυπώνουν αυτή την τάση είναι τα εξής:

Μέση Ροπή προς Κατανάλωση (ΜΡΚ): Εκφράζει το ποσοστό του εισοδήματος που καταναλώνεται για κάθε επίπεδο εισοδήματος.

Οριακή Ροπή προς Κατανάλωση (ΟΡΚ): Δείχνει πόσο αυξάνεται η κατανάλωση εάν αυξηθεί το εισόδημα κατά μία μονάδα.

Μέση Ροπή προς Αποταμίευση (ΜΡΑ): Εκφράζει το ποσοστό του εισοδήματος που αποταμιεύεται για κάθε επίπεδο εισοδήματος.

Οριακή Ροπή προς Αποταμίευση (ΟΡΑ): Δείχνει πόσο αυξάνεται η αποταμίευση εάν αυξηθεί το εισόδημα κατά μία μονάδα.

Τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά των περιουσιακών στοιχείων που βαραίνουν στην επιλογή χαρτοφυλακίου είναι τρία: η προσδοκώμενη απόδοση, ο κίνδυνος και η ρευστότητα.

5.1.2 Προσδοκώμενη Απόδοση

Η ποσοστιαία απόδοση ενός περιουσιακού στοιχείου είναι η ποσοστιαία αύξηση της τιμής του στο χρόνο.

Παράδειγμα 1

Η απόδοση ενός τραπεζικού λογαριασμού είναι το επιτόκιο που αυτός αποφέρει. Η απόδοση μιας μετοχής είναι το άθροισμα του μερίσματος που αποδίδει συν οποιαδήποτε αύξηση της τιμής της. Είναι φανερό ότι η υψηλή απόδοση είναι ένα επιθυμητό χαρακτηριστικό για οποιοδήποτε περιουσιακό στοιχείο.

Η απόδοση ενός περιουσιακού στοιχείου δεν είναι πάντα εκ των προτέρων γνωστή. Συνεπώς, η επιλογή του χαρτοφυλακίου πρέπει να βασιστεί στις προσδοκώμενες αποδόσεις, δηλαδή στις όσο το δυνατό καλύτερες προβλέψεις για τις αποδόσεις των περιουσιακών στοιχείων.

Όσο μεγαλύτερη είναι η προσδοκώμενη απόδοση ενός περιουσιακού στοιχείου, τόσο ελκυστικότερο γίνεται για όσους έχουν πλούτο, και τόσο περισσότεροι από αυτούς θα θέλουν να αποκτήσουν.

5.1.3 Κίνδυνος

Το δεύτερο σημαντικό χαρακτηριστικό ενός περιουσιακού στοιχείου, ο κίνδυνος, σχετίζεται με την αβεβαιότητα της απόδοσης που θα αποφέρει. Ένα περιουσιακό στοιχείο ή ένα χαρτοφυλάκιο έχει υψηλό κίνδυνο όταν υπάρχει μεγάλη πιθανότητα η πραγματική του απόδοση να διαφέρει κατά πολύ από την προσδοκώμενη.

Παράδειγμα 2

Ένα περιουσιακό στοιχείο με υψηλό κίνδυνο είναι η μετοχή μιας νεοϊδρυθείσας εταιρίας του διαδικτύου, που η τιμή της θα δεκαπλασιαστεί αν η εταιρία πετύχει, αλλά στην αντίθετη περίπτωση δεν θα έχει καμία αξία.

Συνήθως, επειδή στους περισσότερους ανθρώπους δεν αρέσει ο κίνδυνος, θα κρατούν περιουσιακά στοιχεία με υψηλό κίνδυνο μόνο όταν η προσδοκώμενη απόδοσή τους είναι μεγαλύτερη από την προσδοκώμενη απόδοση ενός σχετικά ασφαλούς περιουσιακού στοιχείου, όπως τα κρατικά ομόλογα.

5.1.4 Ρευστότητα

Η ρευστότητα ενός περιουσιακού στοιχείου είναι η εύκολη κι άμεση ανταλλαγή του με αγαθά, υπηρεσίες ή άλλα περιουσιακά στοιχεία. Επειδή είναι αποδεκτό άμεσα ως μέσο συναλλαγών, το χρήμα διακρίνεται από υψηλή ρευστότητα.

Παράδειγμα 3

Ένα περιουσιακό στοιχείο που ρευστοποιείται δύσκολα είναι το αυτοκίνητό σας. Χρειάζεται χρόνος και κόπος για την ανταλλαγή ενός μεταχειρισμένου αυτοκινήτου με άλλα αγαθά και υπηρεσίες, διότι πρέπει να βρείτε κάποιον που ενδιαφέρεται να το αγοράσει και να κανονίσετε τη νόμιμη μεταβίβαση της ιδιοκτησίας.

5.1.5 Ζήτηση περιουσιακών στοιχείων

Υπάρχει μια ανταγωνιστική σχέση μεταξύ των τριών χαρακτηριστικών που κάνουν ελκυστικό ένα περιουσιακό στοιχείο: υψηλή απόδοση, ασφάλεια (χαμηλός κίνδυνος) και ρευστότητα.

Η ουσία της επιλογής χαρτοφυλακίου είναι ο προσδιορισμός εκείνων των περιουσιακών στοιχείων που συνολικά επιτυγχάνουν το συνδυασμό προσδοκώμενης απόδοσης, ασφάλειας και ρευστότητας που προτιμά ο κάτοχος πλούτου.

Η ποσότητα κάθε συγκεκριμένου περιουσιακού στοιχείου που επιθυμεί ο κάτοχος πλούτου να έχει στο χαρτοφυλάκιο του αποτελεί τη ζήτησή του για αυτό το περιουσιακό στοιχείο.

Επειδή ο πλούτος διαφυλάσσεται με τη μορφή κάποιου περιουσιακού στοιχείου, το άθροισμα των ζητήσεων περιουσιακών στοιχείων κάθε κατόχου πλούτου πρέπει να είναι ίσο με το συνολικό του πλούτο.

Παράδειγμα 4

Υποθέστε ότι η περιουσία σας είναι 10.000 ευρώ κι αποφασίζετε να έχετε 5.000 ευρώ σε μετοχές, 4.000 ευρώ σε ομόλογα και 1.000 σε μετρητά. Το άθροισμα των τριών ζητήσεων πρέπει να είναι ίσο με το συνολικό σας πλούτο, δηλαδή 10.000 ευρώ.

Υποενότητα 2: Η έννοια των επενδύσεων

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης υποενότητας θα αναλυθούν τα εξής θέματα:

- η έννοια των επενδύσεων
- οι κατηγορίες των επενδύσεων
- οι αποφάσεις σχετικά με την επένδυση
- τα απαραίτητα στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη για την αξιολόγηση των επενδύσεων.

5.2.1 Επενδύσεις

Τι είναι επένδυση; Ο ορισμός ποικίλλει ανάλογα με το ποιος δίνει τον ορισμό. Άλλο ορισμό δίνει ο οικονομολόγος, άλλο ο επενδυτής, άλλο ο χρηματιστής και άλλο ο μεσίτης ακινήτων.

Με την γενικότερη δυνατή έννοια, **επένδυση πόρων** σημαίνει χρήση πόρων η οποία δημιουργεί μελλοντικές ωφέλειες. Με αυτή την έννοια, οι οικονομολόγοι διαχωρίζουν την **επένδυση** από την **κατανάλωση**, η οποία θεωρείται χρήση πόρων που δημιουργεί ωφέλεια μόνο στο παρόν. Για τους οικονομολόγους επένδυ σημαίνει αποφεύγω την παρούσα κατανάλωση. Η επένδυση συνεπάγεται μεταφορά πόρων από το παρόν στο μέλλον.

Από την πλευρά της επιχείρησης, επένδυση αποτελεί κάθε τοποθέτηση χρημάτων (εκροή) η οποία υπόσχεται τη δημιουργία χρηματικών εισροών στο μέλλον. Με άλλα λόγια, επένδυση είναι η ανταλλαγή παρούσας με μελλοντική αξία.

5.2.2 Κατηγορίες επενδύσεων

- (1) **Παραγωγικές επενδύσεις** (εργοστάσια, εργαστήρια, μέσα μεταφοράς, υλικά κ.λπ.).

(2) **Επενδύσεις σε αξιόγραφα ή επενδύσεις χαρτοφυλακίων** (επενδύσεις σε μετοχές, ομόλογα και λοιπά χρηματιστικά αξιόγραφα).

(3) **Επενδύσεις σε ακίνητα.**

Για τους οικονομολόγους η τελευταία κατηγορία **δεν αποτελεί επένδυση**, γιατί η αγορά ακινήτων δεν θεωρείται παραγωγική διαδικασία, αλλά απλώς μία τοποθέτηση με μελλοντικό κέρδος.

Όταν μιλάμε για κεφάλαια δεν πρέπει μόνο να αναφερόμαστε στα **δανειακά**, αλλά και στα **ίδια κεφάλαια**, δηλαδή τα **μετοχικά κεφάλαια**. Στο σημείο αυτό, υπογραμμίζεται η σημασία του χρηματιστηρίου. Υπάρχουν επίσης και οι εταιρίες VENTURE CAPITAL οι οποίες διαθέτουν μεγάλο αριθμό κεφαλαίων από επιχειρηματίες και χρηματοδοτούν αναπτυσσόμενες επιχειρήσεις οι οποίες δεν μπορούν να μπουν στο χρηματιστήριο. Τα υψηλά επιτόκια, τα δημοσιογραφικά προβλήματα, η υποδομή κ.λπ. δεν αποτελούν τους απαγορευτικούς παράγοντες των επενδύσεων, γιατί όπως γνωρίζουμε υπάρχουν εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης.

5.2.3 Αποφάσεις σχετικά με την Επένδυση

Οι αποφάσεις οι οποίες πρέπει να πάρουμε όταν εξετάζουμε ένα επενδυτικό σχέδιο είναι οι εξής:

1. Η σκοπιμότητα της επένδυσης.
2. Το μέγεθος της επένδυσης.
3. Η επιλογή της κατάλληλης επένδυσης μεταξύ εναλλακτικών λύσεων.
4. Επιλογή των κατάλληλων συντελεστών της επένδυσης (μηχανήματα, κτίρια, προσωπικό, πρώτες ύλες κ.λπ.).
5. Σε περίπτωση χρησιμοποίησης παγίων στοιχείων, επιλογή μεταξύ αγοράς των στοιχείων αυτών (buying), ενοικιάσής τους (leasing), ή κατασκευής τους από τον ίδιο φορέα.
6. Επιλογή του τρόπου χρηματοδότησης (ίδια κεφάλαια ή δανειακά κεφάλαια).
7. Επιλογή του χρόνου διενέργειας της επένδυσης.
8. Επιλογή του τόπου εγκατάστασης της επένδυσης.
9. Εκτίμηση των επιπτώσεων της επένδυσης στο οικονομικό, κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον.

Στη συνέχεια θα δούμε τις εναλλακτικές μεθόδους αξιολόγησης των επενδύσεων.

Τι σημαίνει αξιολόγηση των επενδύσεων; Ποιο είναι το δίλημμα που αντιμετωπίζει ένας επενδυτής; (Έχει ένα κεφάλαιο και σκέφτεται να το επενδύσει σε κάποια επιχειρηματική δραστηριότητα, ή να βάλει τα λεφτά στην τράπεζα κ.λπ.).

Η αξιολόγηση κάποιας επένδυσης, δηλαδή η διαδικασία επιλογής της κατάλληλης επένδυσης, γίνεται βάσει κάποιων κριτηρίων. Για τη λήψη κάποιας επενδυτικής απόφασης ο επενδυτής αναλύει το ρίσκο και την απόδοση της επένδυσης.

5.2.4 Στοιχεία απαραίτητα για την αξιολόγηση των Επενδύσεων

1. Καθαρό ποσό της επένδυσης (C_0).
2. Ποσά που θα απαιτηθούν στο μέλλον για την επένδυση (C).
3. Κόστος κεφαλαίου της επένδυσης (r).
4. Αναμενόμενα καθαρά έσοδα από την επένδυση (e).
5. Το ποσοστό φόρου εισοδήματος (t).
6. Το ποσοστό αποσβέσεως (d).
7. Ο χρόνος διάρκειας της επένδυσης (n).
8. Η υπολειμματική αξία της επένδυσης (R).
9. Το ποσό φορολογίας του κέρδους (ή της ζημίας) από εκποίηση περιουσιακών στοιχείων (T).
10. Τυχόν φορολογικά κίνητρα.
11. Ο δείκτης πληθωρισμού και τα λοιπά μακροοικονομικά μεγέθη.
12. Το γενικότερο οικονομικό, επιχειρηματικό, κοινωνικό - πολιτικό περιβάλλον.

Υποενότητα 3: Μέθοδοι αξιολόγησης επενδύσεων

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης υποενότητας θα εξεταστούν τα εξής θέματα:

- Η Μέθοδος Επανείσπραξης της Αρχικής Επένδυσης (Payback Period).
- Η Μέθοδος του Μέσου Ποσοστού Απόδοσης (Average Rate of Return).
- Η Μέθοδος της Καθαρής Παρούσας Αξίας (Net Present Value).
- Η Μέθοδος του Εσωτερικού Συντελεστή/Ποσοστού Απόδοσης.
- Η Μέθοδος του Δείκτη Αποδοτικότητας.

5.3.1 Μέθοδος Επανείσπραξης της Αρχικής Επένδυσης (Payback Period)

Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή προκρίνεται το επενδυτικό σχέδιο το οποίο απαιτεί τον μικρότερο αριθμό χρονικών περιόδων (π.χ. ετών ή μηνών) για την επανείσπραξη της αρχικής επένδυσης.

Πίνακας 5.1
Επιλογή Επενδυτικού Σχεδίου με την μέθοδο
της Επανείσπραξης της Αρχικής Επένδυσης

	Επενδυτικό Σχέδιο Α	Επενδυτικό Σχέδιο Β	Επενδυτικό Σχέδιο Γ
Αρχική επένδυση	50	100	120
Καθαρά έσοδα Έτος			
1 ^ο	-10	40	-30
2 ^ο	+10	60	-20
3 ^ο	+20	30	-10
4 ^ο	+30	30	60
5 ^ο	+80	20	120
6 ^ο	+80	10	300
7 ^ο	+90	10	500
Σύνολο Εσόδων	300	200	920
Μείον Αρχική Επένδυση	50	100	120
Συνολική Καθαρή Υπεραξία	250	100	800
Περίοδος Επανείσπραξης	4	2	5

Σύμφωνα με το κριτήριο αυτό, προκρίνεται το **Επενδυτικό Σχέδιο Β** που παρουσιάζει τη μικρότερη περίοδο επανείσπραξης.

Πλεονεκτήματα μεθόδου:

1. Ευκολία υπολογισμού.
2. Είναι χρήσιμο σε περιπτώσεις υψηλού κινδύνου ή έλλειψης ρευστότητας.

Μειονεκτήματα μεθόδου:

1. Επικεντρώνει την προσοχή του εντός της περιόδου που πραγματοποιείται η επιστροφή του κεφαλαίου αγνοώντας το τι θα γίνει μετά.
2. Απουσία της χρονικής αξίας του χρήματος απ' όλη την ανάλυση.
3. Δεν λαμβάνονται υπόψη οι διακυμάνσεις των εισροών.

5.3.2 Μέθοδος του Μέσου Ποσοστού Απόδοσης (Average Rate of Return)

Στη συγκεκριμένη υποενότητα θα ασχοληθούμε με την μέθοδο του Μέσου Ποσοστού Απόδοσης ως κριτηρίου αξιολόγησης μιας επενδυτικής πρότασης.

Το Μέσο Ποσοστό Απόδοσης ορίζεται σαν ο λόγος του Μέσου Καθαρού Κέρδους προς την Μέση Επένδυση (ή για πολλές περιπτώσεις την αρχική επένδυση).

$$\text{Μέσο Ποσοστό Αποδόσεως} = \frac{\text{Μέσο Καθαρό Έσοδο}}{\text{Μέση Επένδυση}}$$

Πίνακας 5.2

Επιλογή Επένδυσης με την μέθοδο του Μέσου Ποσοστού Απόδοσης

	Επενδυτικό Σχέδιο Α	Επενδυτικό Σχέδιο Β	Επενδυτικό Σχέδιο Γ
Αρχική επένδυση	50	100	120
Καθαρά Έσοδα Έτος			
1 ^ο	-10	40	-30
2 ^ο	+10	60	-20
3 ^ο	+20	30	-10
4 ^ο	+30	30	60
5 ^ο	+80	20	120
6 ^ο	+80	10	300
7 ^ο	+90	10	500
Σύνολο Εσόδων	300	200	920
Αριθμός Περιόδων	7	7	7
Μέσο Καθαρό Έσοδο	43	29	131
Μέση Αρχική Επένδυση	50	100	120
Μέσο Ποσοστό Απόδοσης	86% 43/50*100=86%	29%	109,17%

Σύμφωνα με το κριτήριο αυτό προκρίνεται το **Επενδυτικό Σχέδιο Γ** το οποίο παρουσιάζει, με την συγκεκριμένη μέθοδο, μεγαλύτερο μέσο ποσοστό απόδοσης.

Πλεονεκτήματα μεθόδου:

1. Ευκολία Υπολογισμού.

Μειονεκτήματα μεθόδου:

1. Δεν λαμβάνεται υπόψη η χρονική αξία του χρήματος.

5.3.3 Μέθοδος της Καθαρής Παρούσας Αξίας (Net Present Value)

Με βάση τη μέθοδο αυτή, γίνεται δεκτό ένα επενδυτικό σχέδιο όταν η Καθαρή Παρούσα Αξία (NPV) είναι θετική (NPV>0). Σε περίπτωση επιλογής μεταξύ εναλλακτικών επενδυτικών σχεδίων, προκρίνεται εκείνο το οποίο παρουσιάζει τη μεγαλύτερη (θετική) Καθαρή Παρούσα Αξία. Είναι η πιο επιστημονική μέθοδος. Σαν Καθαρή Παρούσα Αξία ορίζεται η αλγεβρική διαφορά των συνολικών εισροών μείον τις συνολικές εκροές, προεξοφλημένες με το κόστος κεφαλαίου της επένδυσης. Πιο συγκεκριμένα, η Καθαρή Παρούσα Αξία δίνεται από τον τύπο:

$$NPV = \sum_{t=0}^n [A_t / (1+r)^t] - I$$

Όπου:

I = το κόστος της αρχικής επένδυσης.

A_t = η χρηματοροή μιας επένδυσης η οποία έχει διάρκεια ζωής από 0 έως η περιόδους.

r = μία σταθερή χρονική αξία του χρήματος και εκφράζει το προεξοφλητικό επιτόκιο.

Υποδειγματική Άσκηση 1

Έστω λοιπόν ότι στα γνωστά επενδυτικά σχέδια Α, Β, Γ που έχουμε παρουσιάσει θέλουμε να εφαρμόσουμε το κριτήριο της ΚΠΑ για την επιλογή του αποδοτικότερου για εμάς. Έστω επίσης ότι το ποσοστό προεξόφλησης είναι 20%. Η ανάλυση στον πίνακα 5.3 μας δίνει την ΚΠΑ κάθε ενός εκ των επενδυτικών σχεδίων ώστε να επιλέξουμε αυτό με το μεγαλύτερο αποτέλεσμα σε όρους ΚΠΑ.

Πίνακας 5.3
Επιλογή Επενδυτικού Σχεδίου με βάση το κριτήριο της ΚΠΑ

Έτος	Επενδυτικό Σχέδιο Α		Επενδυτικό Σχέδιο Β		Επενδυτικό Σχέδιο Γ	
	Χρημ/ροη	Συντ. Προεξ.	Χρημ/ροη	Συντ. Προεξ.	Χρημ/ροη	Συντ. Προεξ.
1	-10	-8.33	40	33.333	-30	-25.000
2	+10	6.944	60	41.666	-20	-13.888
3	20	11.574	30	17.361	-10	-5.787
4	30	14.467	30	14.467	60	28.935
5	80	32.150	20	8.037	120	64.300
6	80	26.792	10	3.349	300	100.469
7	90	25.117	10	2.791	500	139.541
Σύνολο		108.7		121.0		288.6
Αρχ. κόστος επένδυσης		50		100		120
NPV		58.7		21.0		168.6

Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή, προκρίνεται το **επενδυτικό σχέδιο Γ** επειδή έχει τη μεγαλύτερη Καθαρή Παρούσα Αξία.

Πλεονεκτήματα μεθόδου:

1. Λαμβάνεται υπ' όψιν η χρονική αξία του χρήματος.

Μειονεκτήματα μεθόδου:

1. Πολυπλοκότητα υπολογισμού.
2. Δυσκολία υπολογισμού του κόστους κεφαλαίου.

5.3.4 Μέθοδος του Εσωτερικού Ποσοστού Αποδόσεως (Internal Rate of Return)

Σαν **Εσωτερικό Ποσοστό Αποδόσεως** ορίζεται το προεξοφλητικό επιτόκιο που εξισώνει την Καθαρή Παρούσα Αξία ίση με το μηδέν.

Δηλαδή :

$$IRR = r_0 \Leftrightarrow NPV = \sum_{t=0}^n [A_t / (1+r)^t] - I = 0$$

Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή, προκρίνεται το επενδυτικό σχέδιο το οποίο έχει **εσωτερικό ποσοστό αποδόσεως (IRR)** μεγαλύτερο από το κόστος του κεφαλαίου (r). Σε περίπτωση επιλογής μεταξύ εναλλακτικών επενδυτικών σχεδίων, προκρίνεται εκείνο με το **μεγαλύτερο IRR**.

Υποδειγματική Άσκηση 2

Έστω ότι έχουμε να αξιολογήσουμε τα τρία γνωστά επενδυτικά σχέδια Α, Β, Γ.

Πίνακας 5.4
Επιλογή επενδυτικού σχεδίου

Επενδυτικό σχέδιο Α IRR _A	= 38.5%
Επενδυτικό σχέδιο Β IRR _B	= 29.5%
Επενδυτικό σχέδιο Γ IRR _Γ	= 36.1%

Με βάση την παραπάνω μέθοδο, εφόσον για όλα τα επενδυτικά σχέδια $IRR > r = 20\%$, όλα τα επενδυτικά σχέδια είναι αποδεκτά. Το σχέδιο με την μεγαλύτερη απόδοση είναι το **επενδυτικό σχέδιο Α**.

Πλεονεκτήματα μεθόδου:

1. Λαμβάνεται υπόψη η χρονική αξία του χρήματος.

Μειονεκτήματα Μεθόδου:

1. Πολυπλοκότητα μεθόδου.
2. Είναι δυνατό η μέθοδος να δίνει πάνω από μία λύση.

5.3.5 Μέθοδος του Δείκτη Αποδοτικότητας (Profitability Index)

Ο Δείκτης Αποδοτικότητας ορίζεται σαν το λόγο της παρούσας αξίας των αναμενόμενων καθαρών εισπράξεων προς την παρούσα αξία της εκροής μετρητών.

$$\text{Δείκτης Αποδοτικότητας} = \frac{\text{Παρούσα αξία αναμενόμενων καθαρών εισπράξεων}}{\text{Παρούσα αξία εκροών μετρητών}}$$

Αποδοτικό θεωρείται ένα επενδυτικό σχέδιο όταν ο **Δείκτης Αποδοτικότητας** > 1 . Μεταξύ αμοιβαίων αποκλεισμένων επενδυτικών σχεδίων προκρίνεται εκείνο με τον υψηλότερο **Δείκτη Αποδοτικότητας (Δ.Α.)**.

Υποδειγματική Άσκηση 3

Έστω ότι έχουμε τα εξής 3 επενδυτικά σχέδια:

Πίνακας 5.5
Επιλογή επενδυτικού σχεδίου

1.	Επενδυτικό σχέδιο Α	$\Delta.A_A = 108.7/50 = 2.17$
2.	Επενδυτικό σχέδιο Β	$\Delta.A_B = 121/100 = 1.21$
3.	Επενδυτικό σχέδιο Γ	$\Delta.A_\Gamma = 288.6/120 = 2.4$

Υπολογίζουμε τον Δείκτη Αποδοτικότητας κάθε σχεδίου και διαπιστώνουμε ότι για όλα τα επενδυτικά σχέδια ισχύει $\Delta A > 1$. Αυτό σημαίνει ότι *όλα τα σχέδια είναι αποδεκτά*.

Στην περίπτωση όμως αμοιβαία αποκλεισμένων σχεδίων, τότε προκρίνεται το σχέδιο Γ.

Υποενότητα 4: Μορφές επενδύσεων

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης υποενότητας θα αναλυθούν τα εξής θέματα:

- η έννοια της επένδυσης στο Χρηματιστήριο
- οι διαφορές μετοχής και ομολογίας
- τα αμοιβαία κεφάλαια
- το πώς αξιολογούμε μια μετοχή.

5.4.1 Χρηματιστήριο

Τι είναι το χρηματιστήριο; Είναι η γεωγραφική έκφραση της κεφαλαιαγοράς μιας χώρας. Έχουμε προσφορά κεφαλαίων από το κοινό και ζήτηση κεφαλαίων από τις επιχειρήσεις. Η προσφορά και η ζήτηση κεφαλαίων φτιάχνουν την αγορά κεφαλαίων (κεφαλαιαγορά) των οποίων, η γεωγραφική τους θέση, είναι το χρηματιστήριο. Το χρηματιστήριο χρησιμεύει στο βαθμό που εκφράζει την αγορά. Θα μπορούσαμε εναλλακτικά να έχουμε μηχανογραφικό σύστημα πληροφοριών. Μπορούμε, όμως, να έχουμε και χρηματιστηριακή αγορά χωρίς χρηματιστήριο.

Στις Η.Π.Α υπάρχουν τρία χρηματιστήρια:

1. NYSE (New York Stock Exchange)
2. ASE (America Stock Exchange)
3. NASDAG (δεν υπάρχει χρηματιστήριο, δουλεύει με σύστημα πληροφοριών υπολογιστών).

Πώς λειτουργεί το χρηματιστήριο;

Διαπραγματεύομαστε μετοχές. Ο κάθε μέτοχος ανάλογα με τον αριθμό των μετοχών του ψηφίζει στην Γενική Συνέλευση. Οι κοινές μετοχές έχουν δικαίωμα ψή-

φου ενώ οι προνομιούχες όχι. Όμως, αν χρεοκοπήσει η επιχείρηση, πρώτα αποπληρώνονται οι προνομιούχες και στο τέλος οι κοινές. Οι Κοινές μετοχές είναι πιο πολύτιμες όταν μας ενδιαφέρει το management της επιχείρησης. Με τη μετοχή γινόμαστε συμμετοχοί της εταιρίας. Με βάση τα κουπόνια της μερισματοπώδειξης εισπράτουμε το μέρος που αντιστοιχεί στην μετοχή για την κατοχή της.

Οι ονομαστικές μετοχές είναι οι μετοχές των τραπεζών, των ασφαλιστικών επιχειρήσεων και των εταιριών Leasing. Σ' αυτές αναγράφεται το όνομά μας και δεν μεταβιβάζονται σε άλλον. Για να αλλάξει κάτοχο πρέπει να περάσει από το εκκαθαριστήριο του χρηματιστηρίου. Αν καθούν, αυτός που θα τις βρει δεν μπορεί να τις εκμεταλλευθεί.

5.4.2 Διαφορές μετοχής και ομολογίας

Τα **ομόλογα** είναι όπως τα γραμμάτια, τα οποία σε κάποια συγκεκριμένη ημερομηνία θα μας αποφέρουν ένα συγκεκριμένο ποσό. Εκτός από τα δημόσια ομόλογα, τα οποία καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο κομμάτι της αγοράς, υπάρχουν και τα ιδιωτικά ομόλογα. Επίσης, υπάρχουν και ομόλογα με ρήτρα ξένων νομισμάτων.

Οι **ομολογίες**, όπως και οι μετοχές, είναι αντικείμενο αγοραπωλησίας στο Χρηματιστήριο. Η διαφορά της ομολογίας από τη μετοχή είναι σημαντική. Η ομολογία δεν δίνει κανένα δικαίωμα στον κάτοχό της για συμμετοχή στο κεφάλαιο της εταιρίας ή τη Γενική Συνέλευση των μετόχων. Το στοιχείο του κινδύνου είναι μεγαλύτερο στη μετοχή, αφού σε περίπτωση χρεοκοπίας ή διάλυσης, πρώτα ικανοποιούνται οι πιστωτές και μετά οι μέτοχοι. Επιπλέον, η ομολογία αποδίδει συγκεκριμένο και σταθερό εισόδημα, δηλαδή τον τόκο. Αντίθετα, το εισόδημα από τη μετοχή είναι αβέβαιο.

5.4.3 Αμοιβαία κεφάλαια

Μπορούμε να αγοράσουμε μετοχές και ομόλογα, μπορούμε επίσης να επενδύσουμε συνολικά βάζοντας το δικό μας ποσό σ' ένα καλάθι επενδύσεων μαζί με τα κεφάλαια και άλλων επενδύσεων. Τα πλεονεκτήματα των αμοιβαίων κεφαλαίων είναι τα εξής:

1. Δεν χρειάζονται γνώσεις χρηματιστηρίου ή επενδύσεων εφόσον κάποιος άλλος ασκεί το management των αμοιβαίων κεφαλαίων, δηλαδή η τεχνογνωσία ανήκει στη διαχείριση.
2. Ευκολία διαχείρισης. Για να μην έχουμε μεγάλο διαχειριστικό κόστος επενδύουμε σε αμοιβαία κεφάλαια.
3. Υπάρχει διασπορά του κινδύνου.

5.4.4 Πώς αξιολογούμε μια μετοχή

Από ποιους παράγοντες επηρεάζεται η τιμή μιας μετοχής;

1. Από την λογιστική αξία της επιχείρησης.
2. Από τις προοπτικές της επιχείρησης.
3. Από τις προοπτικές της οικονομίας.
4. Με βάση τις συνθήκες του χρηματιστηρίου.
5. Με βάση τα χρηματιστήρια εξωτερικού.
6. Ψυχολογία.
7. Συναλλαγματική ισοτιμία.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 1

Εφαρμογή των Κριτηρίων

στην Αξιολόγηση Επενδυτικής Απόφασης

Έχουμε δύο αμοιβαίως αποκλειόμενα επενδυτικά σχέδια που απαιτούν αρχικά και τα δύο την ίδια δαπάνη ύψους 100.000 ν.μ. Οι ταμειακές ροές των δύο αυτών σχεδίων έχουν διαφορετική χρονική διάρθρωση, παρά το γεγονός ότι στο σύνολό τους είναι περίπου ίδιες. Το 1^ο επενδυτικό σχέδιο θα έχει μεγαλύτερα έσοδα στα πρώτα χρόνια και μικρότερα στα τελευταία (αυτό θα προκύψει λόγω των διαφόρων ανταγωνιστών που θα δημιουργηθούν με παρόμοια προϊόντα). Το 2^ο επενδυτικό σχέδιο θα έχει μικρότερα έσοδα στα πρώτα χρόνια και υψηλότερα στα τελευταία (αυτό θα προκύψει λόγω της εξειδίκευσης, των οικονομιών κλίμακας και της εμπειρίας που θα αποκτηθεί). Οι ταμειακές ροές των δύο επενδυτικών σχεδίων είναι οι εξής:

Πίνακας 5.6

Οι ταμειακές ροές των δύο επενδυτικών σχεδίων

Επένδυση	Περίοδοι					
	0	1	2	3	4	5
1 ^η	-100.000	70.000	45.000	25.000	15.000	5.000
2 ^η	-100.000	10.000	25.000	35.000	45.000	80.000

- α) Υπολογίστε την Καθαρή Παρούσα Αξία του κάθε επενδυτικού σχεδίου, όταν το κόστος του κεφαλαίου της επιχείρησης είναι 0%, 5%, 10% και 25%.
- β) Υπολογίστε την Εσωτερική Ποσοστιαία Απόδοση των παραπάνω επενδυτικών σχεδίων.
- γ) Βρείτε την Περίοδο Επανείσπραξης του χρησιμοποιούμενου κεφαλαίου και για τις δύο επενδύσεις.

- δ) Χαράξτε διαγραμματικά τις δύο Κ.Π.Α. των δύο επενδυτικών σχεδίων, χρησιμοποιώντας τον κάθετο άξονα για την Καθαρή Παρούσα Αξία και τον οριζόντιο άξονα για το Κόστος Κεφαλαίου.
- ε) Προσδιορίστε την εσωτερική απόδοση των δύο επενδύσεων από το διάγραμμα. Αναλύστε τις απόψεις σας.
- στ) Εάν μας δινόταν η δυνατότητα να κάνουμε την επένδυση που επιλέγαμε πολλές φορές στην αρχική χρονική περίοδο (π.χ. 100.000 ν.μ. x 5), ποια από τις δύο θα επιλέγατε με κόστος κεφαλαίου 9%, 11% και 13%;

Λύση

α) Πίνακας 5.7

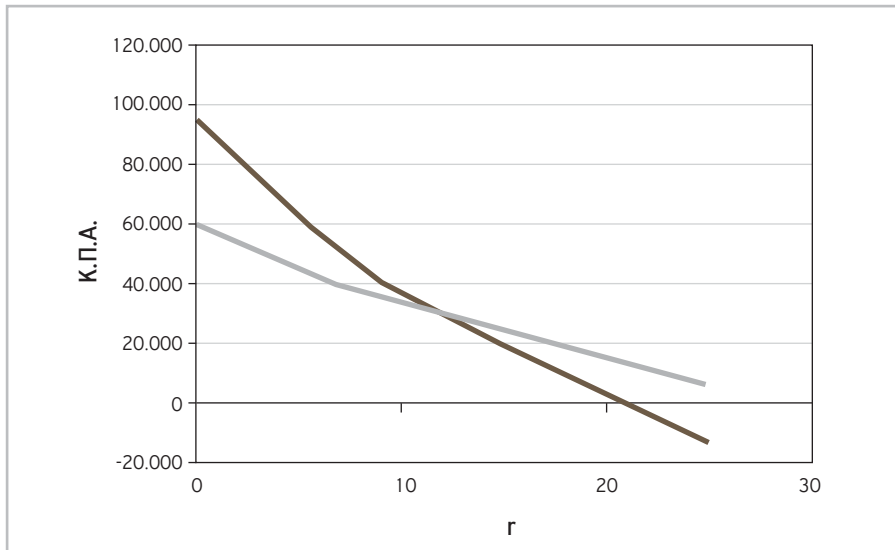
Επένδυση	Κ.Π.Α. (r = 0%)	Κ.Π.Α. (r = 5%)	Κ.Π.Α. (r = 10%)	Κ.Π.Α. (r = 25%)
1 ^η	60.000	45.336	32.957	5.382,5
2 ^η	95.000	62.133,5	36.453,5	-13.432

- β) Με δοκιμές βρίσκουμε ότι ο Ε.Σ.Α. για την 1^η επένδυση είναι περίπου 29% και για την 2^η περίπου 20%.
- γ) Για την επένδυση 1 η Π.Ε.Χ.Κ είναι 2, ενώ για την 2^η είναι 4.
- δ) Επιβεβαιώνεται η λύση του ερωτήματος β.
- ε) Με $r = 9\%$ και $r = 11\%$ προτιμούμε την επένδυση 2, ενώ με $r = 13\%$ προτιμούμε την 1^η. Όσο για την δυνατότητα να κάνουμε την επένδυση πολλές φορές στην αρχική χρονική περίοδο, αυτό δεν θα άλλαζε την επιλογή μας.

Πίνακας 5.8

Επένδυση	Κ.Π.Α.(r = 9%)	Κ.Π.Α.(r = 11%)	Κ.Π.Α.(r = 13%)
1 ^η	35.275	30.719,5	26.428
2 ^η	41.113,5	32.005,5	23.705

Διάγραμμα 5.1
Σύγκριση Κ.Π.Α.

Τι να συγκρατήσετε από αυτό το κεφάλαιο:

Η βασική απόφαση που κάθε νοικοκυριό πρέπει να πάρει είναι τι ποσοστό του εισοδήματός του θα καταναλώσει και τι θα αποταμιεύσει ή θα επενδύσει. Τα μεγέθη που αποτυπώνουν αυτή την τάση είναι τα εξής:

- **Μέση Ροπή προς Κατανάλωση (MPK):** Εκφράζει το ποσοστό του εισοδήματος που καταναλώνεται για κάθε επίπεδο εισοδήματος.
- **Οριακή Ροπή προς Κατανάλωση (OPK):** Δείχνει πόσο αυξάνεται η κατανάλωση εάν αυξηθεί το εισόδημα κατά μία μονάδα.
- **Μέση Ροπή προς Αποταμίευση (MPA):** Εκφράζει το ποσοστό του εισοδήματος που αποταμιεύεται για κάθε επίπεδο εισοδήματος.
- **Οριακή Ροπή προς Αποταμίευση (OPA):** Δείχνει πόσο αυξάνεται η αποταμίευση εάν αυξηθεί το εισόδημα κατά μία μονάδα.
- Τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά των περιουσιακών στοιχείων που βαραίνουν στην επιλογή χαρτοφυλακίου είναι τρία: η προσδοκώμενη απόδοση, ο κίνδυνος και η ρευστότητα.
- **Επένδυση** είναι ουσιαστικά η μεταφορά διαθεσίμων πόρων από το παρόν στο μέλλον. Για τις επιχειρήσεις επένδυση αποτελεί κάθε τοποθέτηση χρημάτων η οποία έχει σαν αποτέλεσμα την δημιουργία χρηματικών εισροών στο μέλλον. Υπάρχουν 3 είδη επενδύσεων τα οποία είναι τα εξής: 1. Οι παραγωγικές επενδύσεις, 2. Οι επενδύσεις σε αξιόγραφα ή χαρτοφυλακίου και 3. Οι επενδύσεις σε ακίνητα, οι οποίες όμως για κάποιους οικονομολόγους δεν θεωρούνται μορφή επένδυσης.
- Σύμφωνα με τη **Μέθοδο Επανείσπραξης της Αρχικής Επένδυσης** προκρίνεται το επενδυτικό σχέδιο το οποίο απαιτεί τον μικρότερο αριθμό χρονικών περιόδων για την επανείσπραξη της αρχικής επένδυσης.
- Η **Μέθοδος του Μέσου Ποσοστού Απόδοσης** επιλέγει το επενδυτικό σχέδιο του οποίου το μέσο ποσοστό απόδοσης είναι μεγαλύτερο. Το **Μέσο Ποσοστό Απόδοσης** ορίζεται σαν ο λόγος του Μέσου Καθαρού Κέρδους προς την μέση επένδυση.
- Η **Μέθοδος της Καθαρής Παρούσας Αξίας:** Με βάση τη μέθοδο αυτή, γίνεται δεκτή μια επένδυση όταν η Καθαρή Παρούσα Αξία είναι θετική. Σε περίπτωση επιλογής μεταξύ εναλλακτικών καταστάσεων, προκρίνεται η επένδυση εκείνη η οποία παρουσιάζει τη μεγαλύτερη θετική Καθαρή Παρούσα Αξία. Σαν Καθαρή Παρούσα Αξία ορίζουμε την αλγεβρική διαφορά των συνολικών εισροών μείον τις συνολικές εκροές, προεξοφλημένες με το κόστος κεφαλαίου της επένδυσης.
- Σαν **Εσωτερικό Ποσοστό Αποδόσεως** ορίζεται το προεξοφλητικό επιτόκιο το οποίο εξισώνει την καθαρή αξία ίση με το μηδέν. Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή, προκρίνεται το επενδυτικό σχέδιο το οποίο έχει Εσωτερικό Συντελεστή Απόδοσης (IRR) μεγαλύτερο από το κόστος του κεφαλαίου (r).

Σε περίπτωση επιλογής μεταξύ εναλλακτικών επενδύσεων, προκρίνεται εκείνο με το μεγαλύτερο IIR.

- Ο **Δείκτης Αποδοτικότητας** ορίζεται σαν το λόγο της παρούσας αξίας των αναμενόμενων καθαρών εισπράξεων προς την παρούσα αξία εκροής μετρητών. Αποδοτικό θεωρείται ένα επενδυτικό σχέδιο όταν ο Δείκτης Αποδοτικότητας > 1 . Μεταξύ αμοιβαίων αποκλειόμενων επενδυτικών σχεδίων προκρίνεται εκείνο με τον υψηλότερο δείκτη.
- Το **Χρηματιστήριο** είναι ουσιαστικά η γεωγραφική έκφραση της κεφαλαιαγοράς μιας χώρας. Είναι το μέρος όπου γίνεται η διαπραγμάτευση των μετοχών. Οι κοινές μετοχές δίνουν δικαίωμα ψήφου ενώ οι προνομιούχες όχι. Όμως, στην περίπτωση χρεοκοπίας αποπληρώνονται οι προνομιούχες και στο τέλος οι κοινές. Οι **ονομαστικές μετοχές** είναι οι μετοχές των τραπεζών, των ασφαλιστικών επιχειρήσεων και των εταιριών Leasing. Σ' αυτές αναγράφεται το όνομά μας και η αλλαγή κατόχου γίνεται μέσω του εκκαθαριστηρίου του χρηματιστηρίου.
- Οι **ομολογίες**, αν και αποτελούν αντικείμενο αγοραπωλησίας στο χρηματιστήριο, παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές σε σχέση με τις μετοχές. 1. Η ομολογία δεν δίνει δικαίωμα συμμετοχής στο κεφάλαιο της εταιρίας ή στη Γενική Συνέλευση των μετόχων. 2. Σε περίπτωση χρεοκοπίας ή διάλυσης της εταιρίας ικανοποιούνται οι πιστωτές και μετά οι μέτοχοι. 3. Η ομολογία αποδίδει συγκεκριμένο και σταθερό εισόδημα, τον τόκο, ενώ το εισόδημα της μετοχής είναι αβέβαιο.
- Τα **αμοιβαία κεφάλαια** πλεονεκτούν έναντι των μετοχών και των ομολογιών λόγω του ότι δεν χρειάζονται γνώσεις χρηματιστηρίου ή επενδύσεων (εφόσον κάποιος άλλος ασκεί το management), έχουμε ευκολία διαχείρισης, το διαχειριστικό κόστος είναι μικρό και τέλος υπάρχει διασπορά του κινδύνου.

Κάταρτιση και υλοποίηση οικογενειακού προϋπολογισμού

Το πρόγραμμα απευθύνεται στα μέλη των νοικοκυριών που αισθάνονται την ανάγκη πως πρέπει να μάθουν να διαχειρίζονται τα έσοδα και τα έξοδά τους με αποτελεσματικό τρόπο. Το παρόν εγχειρίδιο αποτελεί έναν πλήρη και διεξοδικό οδηγό όλων των σταδίων της διαδικασίας κατάρτισης και ελέγχου του οικογενειακού προϋπολογισμού, με απώτερο στόχο την ανάδειξη μίας καθ' όλα συνεπής οικονομικής διαχείρισης του νοικοκυριού.

**Στόχος είναι
η παροχή γνώσεων
και πληροφοριών για:**

- Την έννοια του οικογενειακού προϋπολογισμού και τις εισοδηματικές πηγές του
- Τη σχέση μεταξύ δαπανών – εξόδων και το πώς κατανέμουν το εισόδημά τους τα νοικοκυριά
- Τη λήψη οικονομικών αποφάσεων από τα άτομα της οικογένειας
- Την εκτέλεση και την παρακολούθηση του οικογενειακού προϋπολογισμού
- Την έννοια του ισολογισμού στον οικογενειακό προγραμματισμό

ISBN 978-618-5126-10-0

9 786185 126100

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης